

*Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr   /   /
Rady Miejskiej w Lipsku
z dnia 25 czerwiec 2012 roku*

MIEJSKO-GMINNY OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W LIPSKU

MIASTO I GMINA LIPSKO

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
MIASTA I GMINY LIPSKO
NA LATA 2006 – 2015**

Lipsko 2006- aktualizacja czerwiec 2012

SPIS TREŚCI.

WSTĘP.....	3
I. Procedura tworzenia „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych”	
1.1. Podstawy merytoryczne gminnej strategii.....	5
1.2. Podstawy prawne w zakresie planowania polityki społecznej w Unii Europejskiej.....	8
1.3. Podstawy prawne systemu pomocy społecznej w Polsce.....	9
1. Ustawa o pomocy społecznej.....	9
2. Ustawy regulujące system pomocy społecznej.....	10
II. Diagnoza problemów społecznych.....	16
2.1. Ubóstwo.....	16
2.2. Bezrobocie.....	18
2.3. Niepełnosprawność.....	23
2.4. Alkoholizm.....	26
2.5. Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstw domowych.....	28
2.6. Przemoc w rodzinie.....	31
2.7. Bezdomność.....	35
III. Diagnoza sytuacji społecznej w gminie Lipsko.....	36
3.1. Charakterystyka Miasta i Gminy Lipsko.....	36
IV. Struktura pomocy świadczonej przez Ośrodek Pomocy Społecznej w latach 2003 – 2005.....	47
4.1. Pomoc pieniężna.....	47
4.2. Pomoc w naturze i w usługach.....	52
4.3. Praca socjalna.....	54
4.4. Przemoc w rodzinie.....	57
4.5. Wspieranie rodziny i piecza zastępcza.....	59
V. Analiza SWOT.....	61
5.1. Analiza SWOT Gminy Lipsko.....	62
VI. Cele strategiczne i cele operacyjne.....	66
6.1. Misja Strategii.....	66
6.2. Cel nadrzędny Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.....	66
6.3. Priorytety.....	67
6.4. Cele operacyjne.....	68
ZAKOŃCZENIE.....	77

WSTĘP

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, której zadaniem jest udzielanie wsparcia osobom i rodzinom, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej i nie potrafią przezwyciężyć jej przy wykorzystaniu własnych sił, możliwości i uprawnień.

W zamyśle ustawodawcy – własne siły i możliwości oznaczają nie tylko osobiste umiejętności jednostki, ale także możliwości bliższej i dalszej rodziny, sąsiadów, znajomych oraz szerszej społeczności lokalnej. Tak rozumiana pomoc społeczna z jednej strony daje szerokie możliwości działania, z drugiej jednak – w trudnych warunkach społeczno – gospodarczych, może te możliwości ograniczać. Należy podkreślić, że choć każde społeczeństwo winno budować sieć zabezpieczenia socjalnego, to jednak koszt tego systemu zdecydowanie przekracza możliwości finansowe państwa.

Pod wpływem przeobrażeń ekonomiczno – społecznych polityka społeczna w Polsce ulega przekształcaniu – od modelu typowo opiekuńczego, z rozbudowanym bezpieczeństwem socjalnym, do modelu pośredniego, wzmacniającego indywidualną aktywność każdego człowieka i jego odpowiedzialność za swój los.

W rozwiązywaniu problemów społecznych najbardziej efektywna, więc, w perspektywie lat jest nauka niezbędnych umiejętności do radzenia sobie z problemami. I to ta metoda będzie podstawą realizacji celów strategicznych.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych jest wyrazem zintegrowanego planowania społecznego. W najbardziej ogólnym ujęciu oznacza sposób osiągania wyznaczonych celów poprzez sterowanie procesem rozwoju, integracji, polityki społecznej.

Formuła otwartego, ciągłego przewidywania i projektowania przyszłości powinna stanowić przydatne pragmatyczne narzędzie regulacji rozwoju w sytuacji, gdy nadmiar celów w stosunku do ograniczonych środków utrudnia podejmowanie bieżących i przyszłych decyzji. Zmienność uwarunkowań zewnętrznych, występowanie sprzeczności a nawet konfliktów interesów i dążeń różnych grup społecznych narzuca konieczność przyjęcia negocjacyjnej formuły zarządzania polityką społeczną. Istotą jej jest dochodzenie do porozumienia społecznego, minimalizując sytuacje konfliktowe. Jest to, zatem formuła kształtowania strategii elastycznych, otwartych i dynamicznych wobec przyszłości.

Cele integracji powinny być wyrazem dążeń i aspiracji społeczności lokalnej zmierzających do rozwiązania zidentyfikowanych problemów, likwidacji barier i zagrożeń oraz do wykorzystania wszelkich szans tkwiących w potencjale ludzkim i materialnym dla przyszłej integracji.

Strategia jest, więc instrumentem umożliwiającym podejmowanie decyzji zarówno w najbliższym okresie, jak i w odległej perspektywie. Zasady realizacji polityki długofalowej określają cele strategiczne i zadania związane z ich realizacją, działania i decyzje zarówno w najbliższym okresie, jak i decyzje w dalszym okresie powinny być podejmowane na podstawie niniejszej strategii.

Jako element żywy Strategia będzie podlegać ciągłym zmianom – będą pojawiać się nowe, ważne cele, a część z przedstawionych w dokumencie straci swoją aktualność. Ten ciągły proces zmian jest jak najbardziej pożądany, ponieważ będzie on miernikiem działań i dążeń społeczności lokalnej.

Strategia została opracowana na lata 2006–2015.

ROZDZIAŁ I.

PROCEDURA TWORZENIA „STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH”

1.1. Podstawy merytoryczne gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Podstawa prawną do opracowania strategii jest zapis art.17 ust.1 pkt.1 Ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej:

„do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy:

opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”

„Strategia rozwiązywania problemów społecznych Gminy Lipsko do 2015roku” jest dokumentem wyznaczającym główne kierunki działań mających na celu zapewnienie mieszkańcom Miasta i Gminy odpowiedniej jakości życia.

Jakość życia oznacza to wszystko, co składa się na zdolność prowadzenia normalnego życia, osiągnięcia poczucia bezpieczeństwa i własnej wartości oraz możliwość wykorzystania zdolności intelektualnych i psychofizycznych w dążeniu do realizacji celów osobistych, a także szansę samourzeczywistnienia. Jest to produkt wzajemnego oddziaływania warunków społecznych, zdrowotnych, ekonomicznych i środowiskowych, które wpływają na rozwój indywidualny i społeczny.

Pogłębiające się zjawisko ubóstwa rodzin związane z bezrobociem, problemy egzystencji osób samotnych, starszych i niepełnosprawnych, niedostatek materialny rodzin szczególnie wielodzietnych, uzależnienie i przemoc w rodzinie to trudne problemy społeczne, które stoją do rozwiązania przed władzami samorządowymi oraz instytucjami pomocy społecznej na poziomie lokalnym.

Od skuteczności ich rozwiązania zależy funkcjonowanie wspólnoty samorządowej, jaką stanowi gmina.

Rozwiązywanie istotnych problemów społecznych jest działaniem trudnym i długofalowym, dlatego też celowe jest strategiczne podejście do zagadnień ze sfery polityki społecznej, również na poziomie lokalnym. Realizacja tego procesu zawarta jest w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych będącej drogowskazem działania władz samorządowych i innych instytucji sfery pomocy społecznej.

Wskazanie strategicznych kierunków działania poprzedzane jest wnikliwą analizą problemów społecznych występujących w gminie Lipsko.

Zintegrowane podejście do problemów sfery społecznej zaprezentowane w przedmiotowej strategii, pozwala na przyjęcie nowych rozwiązań w celu ograniczenia niekorzystnych zjawisk.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych zorientowana jest na rozszerzenie i pogłębienie form pracy socjalnej, współpracę z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się pomocą społeczną w gminie oraz instytucjami działającymi w szerszym obszarze polityki społecznej jak: oświata, służba zdrowia, sądownictwo i prokuratura, a także policja oraz urząd pracy ujęciu strategicznym pomoc społeczna w gminie Lipsko to nie tylko udzielanie wsparcia materialnego, a przede wszystkim szeroko rozumiana praca socjalna, nastawiona na: wzmocnienie postaw aktywnych, stworzenie systemu wsparcia psychologicznego, poradnictwa prawnego, wdrożenie modelu pomocy w oparciu o kontrakt socjalny oraz ścisła współpraca i powiązanie działań instytucji i organizacji pozarządowych w wypracowaniu lokalnego systemu reintegracji społecznej i zawodowej osób z problemami społecznymi.

Systemowe zmiany w funkcjonowaniu pomocy społecznej pozwalają sądzić, że następne pokolenia nie będą podopiecznymi pomocy społecznej.

Strategia zawiera cele i ich rozwiązania, w stopniu stwarzającym podstawy do formułowania programów działania.

Strategia powinna być wyrazem woli mieszkańców, a jej formułowanie i wdrażanie powinno być procesem społecznym. Rolą samorządu gminnego w przygotowaniu i realizacji wyzwań strategii przede wszystkim powinno być organizowanie współpracy i stworzenie warunków do wspólnego realizowania projektów.

Dokument ten powinien być otwarty i poddawany okresowej weryfikacji i niezbędnym modyfikacjom.

Źródłem pozyskiwania informacji do Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Lipsko między innymi była:

1. Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski – dokument przygotowany przez Zespół Zadaniowy do spraw Reintegracji Społecznej.

W zespole, który przygotowywał ten dokument brali udział przedstawiciele związków zawodowych i organizacji pozarządowych, a także kilku ministerstw,

samorządów terytorialnych i organizacji międzynarodowych. Dokument został przyjęty w czerwcu 2004r.

Cele polityki integracji społecznej wynikają także z celów w zakresie zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego przyjęte w grudniu 2000r przez Radę Europejską w Nicei.

Polska w pełni akceptuje ich zasadność, co zostało oficjalnie potwierdzone przez przyjęcie w grudniu 2003r. wspólnego Memorandum Polski i Unii Europejskiej o Integracji Społecznej.

Priorytety Narodowej Strategii Integracji Społecznej stworzone zostały z perspektywą ich realizacji do 2010 roku w zakresie:

- e d u k a c j i
- b e z p i e c z e ń s t w a s o c j a l n e g o
- r y n k u p r a c y
- o c h r o n y z d r o w i a

2.Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006, opracowany przez Ministerstwo Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 11 lutego 2003r.

3.Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego

4. Uzupełnienie do ZPORR z dnia 16 kwietnia 2004 roku. Dokument Ministerstwa Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej.

5. Strategia Wojewódzka W Zakresie Polityki Społecznej dla Województwa Mazowieckiego na lata 2005 – 2013 - określa misję dla instytucji działających w obszarze polityki społecznej, wyznacza cele strategiczne i zadania, których realizacja powinna w znaczny sposób przyczynić się do rozwiązania wielu problemów społecznych na terenie województwa mazowieckiego.

6. Plan Rozwoju Lokalnego – którego obszarem realizacji jest cały teren leżący w granicach administracyjnych miasta i gminy Lipsko. Realizację tego planu podzielono na dwa okresy programowania. Pierwszy trwający od połowy 2004 roku do końca 2006 roku oraz drugi od 2007 do końca 2013 roku.

7. Dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Lipsku,

8. Dane z Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Lipsku,

9. Dane z Powiatowego Zespołu do spraw Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności w Lipsku

10. Dane z Referatu Meldunkowego Urzędu Miasta i Gminy Lipsko

Bazą opracowania strategii były ankiety przeprowadzone wśród mieszkańców oraz materiały źródłowe i analizy zgromadzone i opracowane przez Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lipsku. Ankiety te pozwoliły na dokładne zdiagnozowanie środowiska miasta i gminy.

Realizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych służyć ma:

- diagnozie stanu posiadania, dostępność i funkcjonowanie systemu infrastruktury społecznej,
- inwentaryzacji podstawowych problemów społeczności w oparciu o analizy,
- **wskazanie obszarów życia społecznego zagrożonych dysfunkcyjnością w związku z nieprawidłowym lub nieefektywnym funkcjonowaniem instytucji infrastruktury społecznej,**
- wypracowaniu strategii, celów, priorytetów i narzędzi rozwiązywania problemów społecznych,
- wskazaniu realizatorów i dostępnych form działania związanych z programami społecznymi,
- wyznaczeniu nowych kierunków służących rozwojowi społeczności ,
- budowaniu otwartego systemu informacyjnego na temat programów polityki społecznej i zasobów służących jej realizowaniu

Analizując podstawowe problemy społeczne skupiona zostanie uwaga na dziedziny mające zasadnicze znaczenie w ogólnej charakterystyce gminy Lipsko.

1.2. Podstawy prawne w zakresie planowania polityki społecznej w Unii Europejskiej

W zakresie polityki strukturalnej i Europejskiego Funduszu Społecznego istnieją regulacje podejmowane przez Radę, Parlament i Komisję Europejską, dotyczące Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej oraz polityki społecznej i wsparcia społecznego.

Rozporządzenie Rady z dnia 21 czerwca 1999r. wprowadzające ogólne przepisy dotyczące Funduszy Strukturalnych (1260/99 WE)

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 czerwca 1999 w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (1783/99WE)

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 lipca 1999 w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego (1784/99WE)

Rozporządzenie Rady z dnia 21 czerwca 1999r. dotyczące koordynacji pomocy w ramach strategii przedakcesyjnej dla krajów ubiegających się o członkostwo w Unii Europejskiej oraz zmieniające rozporządzenie 3906/89EWG (1266/99WE)

Rozporządzenie Rady z dnia 21 czerwca 1999r. ustanawiające Instrument Przedakcesyjnej Polityki Strukturalnej (1267/1999WE).

1.3. Podstawy prawne systemu pomocy społecznej w Polsce.

1. Ustawa o pomocy społecznej

Warunki prawne i organizację systemu pomocy społecznej określa Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz.593 z 2004 r. z późn. zmianami). Ustawa o pomocy społecznej określa:

- 1) zadania w zakresie pomocy społecznej;
- 2) rodzaje świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb ich udzielania;
- 3) organizację pomocy społecznej;
- 4) zasady i tryb postępowania kontrolnego w zakresie pomocy społecznej.

Według ustawy pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości / art. 2.1 /.

Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. (art. 3. 1).

Ustawa wymienia również przypadki w jakich udziela się pomocy społecznej. Według ustawy udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- 1) ubóstwa;
- 2) sieroctwa;
- 3) bezdomności;
- 4) bezrobocia;
- 5) niepełnosprawności;
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby;

- 7) przemocy w rodzinie;
- 8) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- 9) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- 10) braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze;
- 11) trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy;
- 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 13) alkoholizmu lub narkomanii;
- 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
- 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

2. Ustawy regulujące system pomocy społecznej

System pomocy społecznej określają następujące ustawy:

Ustawa z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. 228 poz.2 z 2003r.) regulująca nowy system poza ubezpieczeniowych świadczeń społecznych, finansowanych w całości ze środków budżetu państwa, całkowicie odrębny od systemu pomocy społecznej. Zamiast tak jak dotychczas szeregu różnych, niezależnych od siebie świadczeń ustawa ta wprowadza tylko jeden zasiłek rodzinny wraz z dodatkami, które zastępują obecne zasiłki i świadczenia (np. zasiłek wychowawczy, jednorazowy zasiłek macierzyński z pomocy społecznej, gwarantowany zasiłek okresowy).

Ustawa o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz. U. Nr 86, poz.732 z 2005 r.)

Ustawa nakreśla działania służące poprawie skuteczności egzekucji zasądzonych alimentów, a należą do nich głównie: ścisła współpraca gmin z komornikami w zakresie poprawy skuteczności egzekucji alimentów, zwiększenie kontroli sądu nad działalnością komorników, współpraca gminy z urzędem pracy, mająca na celu aktywizację zawodową dłużnika alimentacyjnego.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z 2005 r.).

Przemoc w rodzinie to jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie naruszające prawa i dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, wolność a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Osobie , która została dotknięta przemocą w rodzinie udziela się pomocy w formie poradnictwa psychologicznego, prawnego medycznego i socjalnego, pomocy w formie interwencji kryzysowej wsparcia oraz w razie potrzeby schronienie w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Do zadań własnych gminy należy w szczególności:

- tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- opracowywanie i realizacja programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- prowadzenie gminnych ośrodków wsparcia.

Ustawa o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2003r. Nr 122. poz.1143)

Ustawa o zatrudnieniu socjalnym stwarza szansę na powrót do społeczeństwa osobom, które z różnych powodów znalazły się na marginesie życia społecznego. Wychodzi również naprzeciw postulatom organizacji pozarządowych, które oczekują od państwa większego zaangażowania w aktywizację i edukację środowisk

dotkniętych długotrwałym bezrobociem. Projekt ustawy kładzie nacisk na edukację i aktywizację środowisk marginalizowanych zawodowo i społecznie, a także na wspieranie zatrudnienia dla tych grup. Nowa regulacja ma zastosowanie przede wszystkim do osób, które nie posiadają własnych dochodów, a w szczególności osób bezdomnych w procesie wychodzenia z bezdomności, osób uzależnionych od alkoholu w procesie leczenia, osób uzależnionych od narkotyków w procesie leczenia, osób chorych psychicznie, długotrwale bezrobotnych, byłych więźniów oraz uchodźców.

Tym osobom nowa ustawa oferuje zatrudnienie socjalne, rozumiane jako uczestnictwo w Centrach Integracji Społecznej – lub jako wspierane zatrudnienie socjalne u przedsiębiorców, w Centrach Integracji Społecznej bądź w ramach własnej działalności gospodarczej w formie spółdzielni.

Drugą formą pomocy przewidzianą w ustawie jest wsparcie zatrudnienia osób, które uległy wykluczeniu społecznemu. Wsparcie może polegać na skierowaniu danej

osoby przez powiatowy urząd pracy do pracy u przedsiębiorcy. W tej sytuacji pracodawca zobowiązuje się do zatrudnienia danej osoby przez okres do 18 miesięcy, zaś powiatowy urząd pracy do refundowania ze środków Funduszu Pracy przedsiębiorcy części wynagrodzenia przez pierwsze 12 dwanaście miesięcy osoby.

Nowa ustawa powołuje do życia Centra Integracji Społecznej, w których osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, np. bezdomne lub uzależnione od alkoholu, będą mogły liczyć na zatrudnienie socjalne. Osoby te będą przebywały w centrach od 1 do 1,5 roku oraz będą otrzymywały pieniądze za wykonywaną pracę. W pierwszym miesiącu pracy wynagrodzenie będzie równe 40 proc. zasiłku dla bezrobotnych, a w okresie do jednego roku - 80 proc. zasiłku.

Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 1994r. Nr 111, poz. 535, z późn. zm.) Według ustawy ochronę zdrowia psychicznego zapewniają organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane. Ustawa przewiduje, że w działaniach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego mogą uczestniczyć stowarzyszenia i inne organizacje społeczne, fundacje, samorządy zawodowe, Kościoły i inne związki wyznaniowe oraz grupy samopomocy pacjentów i ich rodzin, a także inne osoby fizyczne i prawne.

W świetle ustawy ochrona zdrowia psychicznego polega w szczególności na:

- 1/ promocji zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym,
- 2/ zapewnianiu osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
- 3/ kształtowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałaniu ich dyskryminacji.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96 poz.873 z 2003 r.)

Uchwalona w dniu 24 kwietnia 2003 r. ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie jest ważnym aktem prawnym, wprowadzającym kompleksowe rozwiązania dotyczące podstawowych dziedzin działalności organizacji pozarządowych w Polsce. Obszary, które reguluje ustawa to: prowadzenie działalności pożytku publicznego (działalność odpłatna i nieodpłatna pożytku publicznego), uzyskiwanie przez organizacje pozarządowe statusu organizacji pożytku publicznego oraz konsekwencje z tym związane (warunki

uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego), nadzór nad prowadzeniem działalności pożytku publicznego, wolontariat.

Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 r., nowelizowana dnia 28 marca 2003 r. (Dz.U. z 1984r. Nr 35, poz. 230, z późn. zm.)

Rozwiązywanie problemów alkoholowych zakłada, iż większość kompetencji i środków finansowych jest zlokalizowana na poziomie samorządów gmin, które na mocy ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi uzyskały kompetencje do rozwiązywania problemów alkoholowych w społecznościach lokalnych. Ustawodawca w art. 4 ust 1 stanowi: „prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracja społeczna osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań gminy”.

Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z 24 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 24, poz. 198) zawiera szereg definicji zjawisk związanych z uzależnieniem od narkotyków.

Uzależnienie od środków odurzających lub środków psychotropowych w rozumieniu wspomnianej ustawy to zespół zjawisk psychicznych lub fizycznych wynikających z działania tych środków lub substancji na organizm ludzki charakteryzujący się zmianą zachowania lub innymi reakcjami psychofizycznymi i koniecznością używania stale lub okresowo tych środków w celu doznania ich wpływu na psychikę lub dla uniknięcia następstw wywołanych ich brakiem.

Osoba zagrożona uzależnieniem to osoba, u której zespół zjawisk psychicznych i oddziaływań środowiskowych stwarza wysokie prawdopodobieństwo powstania zależności od środków odurzających lub substancji psychotropowych.

Osoba uzależniona to taka, która w wyniku nadużywania środków odurzających, substancji psychotropowych lub środków zastępczych albo używania ich w celach medycznych, znajduje się w stanie uzależnienia od tych środków lub substancji.

Rehabilitacja to działania prowadzone w celu przywrócenia sprawności fizycznej lub psychicznej, obniżonej lub utraconej z powodu narkomanii.

Readaptacja - działania w celu przystosowania do warunków zewnętrznego środowiska społecznego lub zawodowego osoby, która w wyniku narkomanii wykazuje zaburzenia adaptacji do środowiska.

Ustawa o promocji zatrudnienia i instrumentach rynku pracy. (Dz. U. Nr 99, poz.1001 z 2004 r.)

Od 1 czerwca 2004 roku zastąpiła ustawę „o przeciwdziałaniu bezrobociu”.

Duża liczba bezrobotnych oraz pobierających zasiłki i świadczenia przedemerytalne, jak również duży wysiłek finansowy państwa, przy niskiej efektywności wykorzystania środków spowodował sytuację wymagającą uelastycznienia wydatków budżetowych i zwiększenia bezpieczeństwa socjalnego – tak można określić przyczyny powstania i uchwalenia nowej ustawy. Rolą gmin ze względu na bliskość do obywatela oraz istniejący funkcjonujący system pomocy społecznej będą następujące zadania:

- wzmocnienie usług pro-zatrudnieniowych w ramach systemu pomocy społecznej,
- aktywizacja zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- zapewnienie dostępności do informacji o możliwości podjęcia pracy,
- zapewnienie informacji obywatelskiej o usługach służb społecznych.

Aktywizacja zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym może być realizowana w ramach pracy socjalnej poprzez:

- zatrudnienie socjalne – regulowane ustawą o zatrudnieniu socjalnym oraz
- umożliwienie ośrodkom pomocy społecznej w większym niż dotychczas stopniu wykorzystania instrumentu robót publicznych, jako elementu zatrudnienia socjalnego, które będą zapewniać krótkookresowe prace aktywizujące osoby w najtrudniejszej sytuacji (redystrybucję środków prowadzić będzie dalej powiatowy urząd pracy).

Istotnym problemem jest doprowadzenie do zintegrowania działań różnych służb społecznych na tym samym szczeblu samorządowym, jak również skoordynowanie działań pomiędzy poszczególnymi szczeblami samorządu.

Ustawa definiuje następujące grupy szczególnie zagrożone na rynku pracy, wobec których stosowane będą instrumenty aktywizacyjne:

- osoby do 24 roku życia dotychczas niepracujące lub osoby, które ukończyły naukę w szkole w ostatnich 24 miesiącach
- osoby powyżej 54 roku życia,
- osoby bezrobotne co najmniej 24 miesiące,
- osoby o niskim poziomie wykształcenia i bez kwalifikacji zawodowych,
- osoby samotnie wychowujące dzieci do 7 roku życia.

Wobec tych grup organizowane będzie i finansowane zatrudnienie wspierane (dotacja dla pracodawcy na wyposażenie miejsca pracy oraz refundacja części wynagrodzeń lub składek na ubezpieczenie społeczne - prace interwencyjne, staże, refundacja składki ubezpieczeniowej, programy wsparcia);

Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 roku o dodatkach mieszkaniowych

(Dz. U. Nr 71, poz. 734 z 2001 r.)

Ustawa reguluje zasady i tryb przyznawania, ustalania wysokości i wypłacania dodatków mieszkaniowych oraz właściwość organów w tych sprawach. Dodatek mieszkaniowy przysługuje osobom, którym średni miesięczny dochód na jednego członka gospodarstwa domowego w okresie trzech ostatnich miesięcy poprzedzających datę złożenia wniosku nie przekracza 175% kwoty najniższej emerytury brutto w gospodarstwie jednoosobowym i 125% tej kwoty w gospodarstwie wieloosobowym obowiązującej w dniu złożenia wniosku.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych .

(Dz. U. Nr 123, poz.776 z 1997 r. z późn. zmianami)

Ustawa dotyczy osób, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności zdolności do wykonywania pracy zawodowej, jeżeli uzyskały orzeczenie o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności : znacznego, umiarkowanego bądź lekkiego.

ROZDZIAŁ II.

DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

2.1 Ubóstwo

Istnienie i ciągle poszerzanie się sfery ubóstwa w Polsce sprawia, że na znaczeniu także zyskuje instytucja pomocy społecznej, do której z wnioskami o pomoc zgłasza się coraz to więcej osób.

Można przyjąć, iż fundamentalną przyczyną ubóstwa jest bieda, a przyczyną biedy m.in. bezrobocie. Bezrobocie, bieda i ubóstwo są ściśle ze sobą skorelowane. Wzrost jednego z tych zjawisk powoduje wzrost następnego. Ubóstwo jest „wypadkową różnych procesów i zjawisk,(...) jednak najważniejszym aspektem ubóstwa jest deprivacja w zakresie materialnych warunków życia”.

Ubóstwo - to pojęcie ekonomiczne i socjologiczne opisujące brak dostatecznych środków materialnych dla zaspokojenia potrzeb jednostki, w szczególności w zakresie: jedzenia, schronienia, ubrania, transportu i podstawowych potrzeb kulturalnych i społecznych.

Wyróżnia się kilka kategorii ubóstwa:

- ubóstwo absolutne
- ubóstwo względne
- ubóstwo subiektywne
- ubóstwo ustawowe - w rozumieniu Ustawy o pomocy społecznej
- luka dochodowa

Luka dochodowa - różnica między kwotą, stanowiącą granicę ubóstwa a otrzymywanym dochodem.

Wskaźnik luki dochodowej (wydatkowej) – relacja wysokości luki dochodowej do wysokości granicy ubóstwa wyrażona w %. Inaczej mówiąc, jest to wskaźnik ukazujący, o ile procent przeciętne wydatki gospodarstw domowych z danej grupy są niższe od danej granicy ubóstwa. Wskaźnik luki dochodowej informuje o głębokości ubóst.

Minimum egzystencji - koszyk dóbr, niezbędnych do podtrzymania funkcji życiowych człowieka i sprawności psychofizycznej. Uwzględnia on jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia i zagrożenia życia. W skład koszyka minimum egzystencji wchodzi potrzeby mieszkaniowe i artykuły

żywnościowe. Łączny koszt nabycia (zużycia) tych dóbr określa wartość koszyka, która stanowi granicę ubóstwa skrajnego.

W Polsce minimum egzystencji, zwane też "minimum biologicznym", szacowane jest od 1995 r. przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Podobnie, jak w przypadku minimum socjalnego, IPiSS ustala wartość koszyka minimum egzystencji oddzielnie dla 6 typów pracowniczych gospodarstw domowych (od rodziny 1-osobowej do 5-osobowej) oraz 2 typów gospodarstw emeryckich (1- i 2-osobowych). Kwota, odpowiadająca wartości koszyka minimum egzystencji, wyznacza granicę ubóstwa skrajnego (absolutnego).

Ubóstwo względne - ma zmienną wartość i odnosi się do przeciętnego poziomu życia w danym kraju, mierzonego na ogół wysokością przeciętnych dochodów (wydatków). Zwolennicy podejścia względnego upatrują przyczyn ubóstwa przede wszystkim w funkcjonowaniu systemu społeczno-ekonomicznego. Na pierwszym miejscu wśród jego przyczyn wymieniają bezrobocie, brak pracy zjawisko niezależne od ubogich. Na drugim miejscu są niskie płace występujące w pewnych zawodach, regionach czy w stosunku do niektórych dyskryminowanych grup ludności. Brak odpowiedniego dochodu wynikającego z okoliczności nie zależnych od świadomości i woli ubogich jest pierwotną przyczyną ubóstwa.

Subiektywna granica ubóstwa - odpowiada w przybliżeniu poziomowi dochodów deklarowanych przez respondentów jako ledwie wystarczające.

Ustawowa granica ubóstwa - kwota dochodów, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego.

Minimum socjalne – wskaźnik określający koszty utrzymania gospodarstw domowych na podstawie "koszyka dóbr" służących do zaspokojenia potrzeb bytowo-konsumpcyjnych na niskim poziomie. Przyjęte składniki koszyka wystarczają nie tylko dla podtrzymania życia (porównaj: minimum egzystencji), lecz dla posiadania i wychowania dzieci a także dla utrzymania minimum więzi społecznych. Do pierwszej grupy składników zaliczają się wydatki na mieszkanie, żywność, odzież, obuwie, ochronę zdrowia i higienę; do drugiej grupy: koszty komunikacji i łączności (np. dojazdy do pracy), wydatki na kształcenie i wychowanie dzieci, na kontakty rodzinne i towarzyskie oraz skromne uczestnictwo w kulturze. Jest to więc model zaspokajania potrzeb na poziomie „minimalnego dobrobytu”. Minimum socjalne

nazywane jest też „granicą wydatków gospodarstw domowych, mierzącą godziwy poziom życia”.

W Polsce minimum socjalne szacowane jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych od 1981 r. na podstawie uchwały Rady Ministrów (było jednym z postulatów zgłaszanych w Porozumieniach Sierpniowych). IPiSS ustala wartość koszyka minimum socjalnego oddzielnie dla 6 typów pracowniczych gospodarstw domowych (od rodziny 1-osobowej do 5-osobowej) oraz 2 typów gospodarstw emeryckich (1- i 2-osobowych). Koszyk minimum socjalnego określony jest ilościowo (minimalna ilość danych dóbr i usług według norm zużycia, zalecanych przez naukowców) i wartościowo (koszt nabycia danych ilości dóbr i usług). W ten sposób otrzymujemy obraz niezbędnych kosztów utrzymania gospodarstw domowych na poziomie standardu minimum socjalnego.

2.2 BEZROBOCIE.

Sformułowanie precyzyjnej, a zarazem uniwersalnej definicji bezrobotnego opartej na jednoznacznych i obiektywnych kryteriach jest trudne. Złożony i wieloaspektowy charakter zjawiska sprawia, że inne kryteria wyznaczające treść definicji bezrobocia interesują ekonomistę, polityka, prawnika, inne zaś socjologa, psychologa czy politologa. W ujęciu makroekonomicznym i makrospołecznym najczęściej stosowanym wyznacznikiem pojęcia „bezrobocie” jest przedmiotowe i podmiotowe podejście do problemu.

W ujęciu przedmiotowym bezrobocie jest traktowane jako kategoria analityczna rynku pracy i oznacza niezrealizowaną podaż pracy będącą rezultatem nierównowagi między podażą siły roboczej (zasoby pracy), a popytem na pracę (miejsca pracy). W tym rozumieniu, wskazującym wyraźnie na przyczyny zjawiska, bezrobocie jawi się jako problem ekonomiczny. Natomiast w ujęciu podmiotowym bezrobocie jest rozpatrywane od strony jednostek dotkniętych brakiem pracy i oznacza stan bezczynności zawodowej osób zdolnych do pracy i zgłaszających gotowość do jej podjęcia, dla których podstawą egzystencji są dochody z pracy. To określenie odnosi się do społecznych aspektów bezrobocia i wskazuje, że jest ono również ważną kwestią społeczną.

Bezrobocie występuje wówczas, gdy liczba osób poszukujących pracy jest większa niż liczba wolnych stanowisk. W tych warunkach pewna liczba ludzi zdolnych do pracy, chcących pracować i akceptujących istniejący poziom wynagrodzeń, pozostaje bez pracy.

Według ustawy z dnia 14 grudnia 1994r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu pojęcie bezrobotny oznacza osobę niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia pracy w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującego w danym zawodzie lub służbie, nieuczącą się w systemie dziennym, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) urzędzie pracy, jeżeli:

- ukończyła 18 lat, z wyjątkiem młodocianych absolwentów,
- kobieta nie ukończyła 60, a mężczyzna 65 lat,
- nie nabyła prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy,
- nie pobiera zasiłku przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego, macierzyńskiego lub wychowawczego,
- nie jest właścicielem lub posiadaczem nieruchomości rolnej o powierzchni użytków rolnych powyżej 2 ha przeliczeniowe,
- nie jest osobą niepełnosprawną, której stan zdrowia pozwala na podjęcie zatrudnienia co najmniej w połowie obowiązującego czasu pracy,
- nie jest osobą tymczasowo aresztowaną lub nie odbywa kary pozbawienia wolności,
- nie uzyskuje miesięcznie dochodu w wysokości przekraczającej połowę najniższego wynagrodzenia,

Bezrobocie stanowi zaprzeczenie pracy. Wywołuje negatywne skutki ekonomiczne, dochodowe i społeczne. Praca odgrywa doniosłą rolę w życiu człowieka i społeczeństwa. Spełnia ona trzy podstawowe i współzależne funkcje:

- funkcja ekonomiczna - tworzy nowe wartości, umożliwia wzrost produkcji dóbr i usług, przyczynia się do wzrostu dobrobytu społecznego, jest aktywnym czynnikiem wzrostu gospodarczego,

- funkcja dochodowa-praca jest najważniejszą formą dochodu,
- funkcja społeczna-środek zaspokojenia aspiracji zawodowych i społecznych.

Bezrobocie nie może zostać nigdy wyeliminowane całkowicie. Zawsze istnieje pewien minimalny procent siły roboczej, który nie znajduje zatrudnienia z powodu strukturalnych problemów gospodarki i przechodzenia między poszczególnymi miejscami pracy. Jest to tzw. naturalna stopa bezrobocia. Występuje wówczas, gdy rynek pracy jest w równowadze. Rzeczywista stopa bezrobocia kształtuje się jednak na poziomie wyższym niż stopa naturalna.

Bezrobocie jest złożonym i dynamicznym zjawiskiem gospodarki rynkowej, generowanym przez wiele czynników o różnym stopniu trwałości działania. Z punktu widzenia przyczyn, zasięgu, charakteru i cech struktury zjawiska wyróżnia się kilka rodzajów bezrobocia.

Tradycyjny podział wyróżnia 4 kategorie – bezrobocie strukturalne, koniunkturalne, sezonowe i frykcyjne, które różnią się ze względu na przyczyny oraz konsekwencje dla gospodarki i bezrobotnego.

Bezrobocie strukturalne wynika z ogólnej nierównowagi między liczbą chętnych do podjęcia zatrudnienia, a liczbą miejsc pracy w całej gospodarce i przekroju regionalnym, kwalifikacyjnym lub gałęziowym. Może być wywołane przez niedostosowanie poziomu i struktury kształcenia kadr do rzeczywistych potrzeb gospodarki, zmiany technologii, czynniki geograficzne lub demograficzne, zmiany popytu konsumpcyjnego lub konkurencję zagraniczną, restrukturyzację czy likwidację pewnych dziedzin produkcji, ogólny niedorozwój gospodarki, niemożność stworzenia niezbędnej liczby stanowisk pracy. Ma charakter masowy i długotrwały.

Bezrobocie strukturalne może przekształcić się w strukturalno-patologiczne (patologiczne) oznaczające utrwalenie się wśród bezrobotnych postaw beznadziejności i rezygnacji z poszukiwania stałej pracy oraz pogłębianie się niechęci pracodawców do zatrudniania długotrwale bezrobotnych.

Bezrobocie koniunkturalne (cykliczne) wywoływane jest przez powtarzające się w pewnych odstępach czasu cykle koniunkturalne. Wysoka koniunktura sprzyja maksymalnemu wzrostowi zatrudnienia, a kryzys, recesja

powoduje spadek popytu na pracę i pojawienie się bezrobocia cyklicznego. Ma ono charakter przejściowy, wraz z ożywieniem gospodarczym jego negatywne oddziaływanie stopniowo ustaje.

Symptodem normalnie funkcjonującego rynku pracy jest bezrobocie frykcyjne (płynne, przejściowe), związane z naturalną ruchliwością siły roboczej, którą umożliwiają mechanizmy rynku pracy i pełna swoboda zmiany miejsca pracy. Stan okresowej dezaktywizacji zawodowej jest spowodowany przejściowym niedostosowaniem struktury podaży do potrzeb rynku, małą mobilnością zawodową i przestrzenną siły roboczej oraz słabą sprawnością pośrednictwa pracy. Do bezrobotnych w tej grupie należą osoby niepełnosprawne fizycznie i psychicznie, niezdolne do podjęcia pracy zawodowej oraz chwilowo pozbawione zatrudnienia, zmieniające pracę lub zawód. Czas poszukiwania pracy jest stosunkowo krótki. Umiarkowany poziom bezrobocia frykcyjnego (3-5% ludności aktywnej zawodowo) może spełniać pozytywną rolę jako czynnik elastyczności rynku pracy, hamowania nadmiernego wzrostu płac i umacniania dyscypliny pracy.

Bezrobocie sezonowe (okresowe) ma charakter cykliczny i wynika z sezonowości produkcji bezpośrednio lub pośrednio zależnej od warunków klimatycznych w takich dziedzinach jak np. rolnictwo, przemysł spożywczy, budownictwo, turystyka, a także bezrobocie absolwentów, których wejście na rynek pracy dokonuje się stopniowo i jest związane z terminem zakończenia nauki w szkołach.

Wyróżnia się dwie główne formy bezrobocia :

- bezrobocie jawne ustalone na podstawie ewidencji urzędów pracy i określane jako bezrobocie rejestrowane (statystyczne) lub na podstawie badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL), czyli bezrobocie rzeczywiste (faktyczne). Jego skalę kształtują aktualne regulacje prawne określające kryteria rejestrowania osób poszukujących pracy i uprawnień do zasiłku. Występuje przede wszystkim w miastach i częściowo na wsi.
- bezrobocie utajone, czyli nie ewidencjonowane - jego rozpoznanie wymaga specjalnych badań ankietowych lub statystycznych metod

szacunkowych. Dotyczy głównie indywidualnych gospodarstw rolnych na wsi. Są to zbędni w procesie produkcji rolnej członkowie rodzinnych gospodarstw chłopskich.

Bezrobocie dla jednostek i rodzin nim dotkniętych oznacza:

- Pauperyzację i spadek aspiracji do uczestnictwa w kulturze i kształcenia dzieci. Zepchnięcie wielu ludzi na poziom biedy a nawet nędzy, których przejawami są: niepłacenie za mieszkanie, światło, gaz, obniżenie wartości odżywczych posiłków, pojawianie się ludzi w łachmanach.
- Degradację moralną – degradację podmiotowości szczególnie ludzi młodych i dorastającej młodzieży, przestępczość, udział w zamieszkach, zadymach.

Bezrobotni są potencjalną bazą społeczną skrajnych ruchów politycznych zagrażających prawu, demokracji, destabilizujących państwo.

Bezrobocie może być dobrowolne i przymusowe. Bezrobocie dobrowolne występuje, gdy niektóre osoby uważają, że lepiej pozostawać bezrobotnym niż pracować za bieżące, obowiązujące na rynku wynagrodzenie. Prywatne korzyści np. wolny czas, otrzymywanie zasiłku czy oczekiwanie na lepszą pracę mają większe znaczenie niż utracona płaca z powodu niepodjęcia pracy. Natomiast, jeśli pracownik jest gotowy zaakceptować przedłożoną mu ofertę pracy za obowiązującą na rynku płacę, a mimo to nie może znaleźć zatrudnienia ze względu na nadmierną podaż siły roboczej staje się bezrobotnym przymusowym.

Wyróżnia się także bezrobocie marginesowe, do którego zalicza się osoby niezdolne lub o ograniczonej zdolności do pracy, poszukujące zatrudnienia jako źródła uzupełnienia posiadanych środków utrzymania lub w celu nabycia uprawnień do świadczeń socjalnych.

Zupełnie inne przyczyny leżą u źródeł bezrobocia pozornego (fikcyjnego), które tworzą osoby poszukujące pracy mimo posiadania zarobkowych (własny warsztat pracy) lub niezarobkowych (renta, alimenty) źródeł utrzymania. Wynika ono bądź z chęci uniknięcia płacenia podatków, bądź też uzyskania świadczeń socjalnych.

Bezrobocie może oznaczać brak jakiegokolwiek zajęcia zarobkowego (bezrobocie całkowite) lub zatrudnienie dorywcze czy w niepełnym wymiarze czasu pracy (bezrobocie częściowe).

Ze względu na przestrzenne zróżnicowanie wyróżnia się bezrobocie powszechne (ogólne) – występujące na terenie całego kraju i bezrobocie lokalne (regionalne, terenowe) – występuje tylko na niektórych obszarach kraju, spowodowane jest np. zacofaniem gospodarczym, wyczerpaniem miejscowych zasobów surowcowych, restrukturyzacją lub likwidacją nierentownych przedsiębiorstw, małą mobilnością pracowników itp.

W świetle przedstawionych rodzajów bezrobocia nie da się jednoznacznie określić charakteru polskiego bezrobocia. Jest w dużym stopniu koniunkturalne jako efekt recesji i procesu transformacji ustrojowej, ale równocześnie strukturalne ze względu na niedostosowanie rozmiarów i struktury kształcenia kadr do potrzeb gospodarki.

2.3 Niepełnosprawność.

Niepełnosprawność - długotrwały stan, w którym występują pewne ograniczenia w prawidłowym funkcjonowaniu człowieka. Ograniczenia te spowodowane są na skutek obniżenia sprawności funkcji fizycznych lub psychicznych. Jest to także uszkodzenie, czyli utrata lub wada psychiczna, fizjologiczna, anatomiczna struktury organizmu. Utrata ta może być całkowita, częściowa, trwała lub okresowa, wrodzona lub nabyta, ustabilizowana lub progresywna.

Niepełnosprawność jest jednym z ważniejszych problemów współczesnego świata. Wynika to z powszechności i rozmiaru tego zjawiska. Z niepełnosprawnością fizyczną wiąże się ponadto zazwyczaj tzw. niepełnosprawność społeczna, czyli niemożność pełnego funkcjonowania w społeczeństwie.

Rodzaje niepełnosprawności:

1. Obniżona sprawność sensoryczna (zmysłowa) – brak, uszkodzenie lub zaburzenie funkcji analizatorów zmysłowych (są to m.in. osoby niewidome, niedowidzące, głuche, niedosłyszające, z zaburzeniami percepcji wzrokowej i słuchowej)
2. Obniżona sprawność intelektualna – upośledzenie umysłowe, demencja starcza
3. Obniżona sprawność funkcjonowania społecznego – zaburzenia równowagi nerwowej, emocjonalnej oraz zdrowia psychicznego

4. Obniżona sprawność komunikowania się – utrudniony kontakt słowny (zaburzenia mowy, autyzm)
5. Obniżona sprawność ruchowa – osoby z dysfunkcją narządu ruchu (wrodzoną lub nabytą)
6. Mózgowe porażenie dziecięce
7. Obniżona sprawność psychofizyczna z powodu chorób somatycznych – np. nowotwory, guz mózgu, cukrzyca, rak)

Najczęstsze przyczyny niepełnosprawności

1. Wady wrodzone
2. Choroby przewlekłe (80%)
3. Nagłe - wypadki, urazy, zatrucia

Niepełnosprawność w ujęciu prawnym:

Według ustawy o pomocy społecznej niepełnosprawność oznacza niezdolność do pracy w rozumieniu przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych albo zaliczenie do grupy inwalidów lub legitymowanie się stopniem niepełnosprawności w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Wyróżnia się ponadto:

- Inwalidztwo - częściowa niezdolność do wykonywania pracy zawodowej, spowodowana długotrwałym lub trwałym naruszeniem sprawności organizmu. O inwalidztwie mówi się, gdy choroba trwa powyżej sześciu miesięcy.
- Kalectwo - niedorozwój, brak lub nieodwracalne uszkodzenie narządu lub części ciała (trwałe uszkodzenie organizmu). Może, ale nie musi spowodować zmniejszenia lub utraty zdolności do pracy zawodowej.

Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności do celów poza rentowych wydaje Powiatowy Zespół do spraw Orzekania o Niepełnosprawności. Zespół orzeka na wniosek:

- osoby zainteresowanej,
- przedstawiciela ustawowego tej osoby.

Wniosek można również złożyć za pośrednictwem centrum pomocy rodzinie lub ośrodka pomocy społecznej - wówczas osoba zainteresowana albo jej przedstawiciel ustawowy musi wyrazić pisemną zgodę na złożenie wniosku w jej imieniu.

Zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności przyjmują trzy rodzaje wniosków o wydanie:

- * orzeczenia o niepełnosprawności osób, które nie ukończyły 16 roku życia;
- * orzeczenia o stopniu niepełnosprawności osób, które ukończyły 16 rok życia;
- * orzeczenia o wskazaniach do ulg i uprawnień osób posiadających orzeczenia o inwalidztwie lub niezdolności do pracy.

Powiatowy zespół ds. orzekania o niepełnosprawności wydaje orzeczenia o:

- **znacznym stopniu niepełnosprawności** - zalicza się do niego osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji,
- **umiarkowanym stopniu niepełnosprawności** - zalicza się do niego osobę o naruszonej sprawności organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych,
- **lekkim stopniu niepełnosprawności** - zalicza się do niego osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mającą ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Zaliczenie do stopnia niepełnosprawności może być orzeczone na stałe lub okresowo.

Zespół wydaje również orzeczenie o wskazaniach do ulg i uprawnień (w przypadku osób posiadających już prawomocne orzeczenie o inwalidztwie lub niezdolności do pracy).

Orzeczenie o znacznym albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności nie stanowi przeciwwskazania do podjęcia zatrudnienia na otwartym rynku pracy, oczywiście pracodawca musi wówczas zapewnić odpowiednie warunki pracy, uwzględniające potrzeby wynikające z niepełnosprawności. Warunki takie powinny być potwierdzone opinią Państwowej Inspekcji Pracy.

Zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności zajmują się również orzekaniem o niepełnosprawności dzieci do lat 16. Zespoły orzekają na podstawie opinii (dokumentacji medycznej) wydanej przez lekarza, pierwsze kroki należy więc skierować do specjalisty opiekującego się naszym dzieckiem.

Definicja niepełnosprawności dzieci do 16 roku życia :

Osoby, które nie ukończyły 16 roku życia zaliczane są do osób niepełnosprawnych, jeżeli mają naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną o przewidywanym okresie trwania powyżej 12 miesięcy, z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu, powodującą konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku.

Posiadanie orzeczenia wydanego przez zespół ds. orzekania o niepełnosprawności pozwala korzystać z następujących form pomocy, bądź uprawnień:

- w zakresie rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia - możliwość uzyskania odpowiedniego zatrudnienia, możliwość korzystania ze szkoleń (w tym specjalistycznych), podleganie przywilejom pracowniczym osób niepełnosprawnych (np. prawo do dodatkowych urlopów, przerw w pracy),
- z ulg np. podatkowych, komunikacyjnych, zwolnienie z opłat radiowo-telewizyjnych (abonamentu), na podstawie odrębnych przepisów,
- w zakresie rehabilitacji np. możliwość uczestniczenia w terapii zajęciowej,
- z zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne, ułatwiające funkcjonowanie danej osoby,
- z usług socjalnych, opiekuńczych, terapeutycznych, rehabilitacyjnych świadczonych przez instytucje pomocy społecznej, organizacje pozarządowe oraz inne placówki,
- z uprawnień do zasiłku pielęgnacyjnego i innych świadczeń (np. dodatków do zasiłku rodzinnego związanych z niepełnosprawnością).

2.4 Alkoholizm

Zespół uzależnienia od alkoholu, zgodnie z kryteriami zawartymi w 10 edycji Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób, Urazów i Przyczyn Zgonów (ICD 10) należy definiować jako występowanie przynajmniej trzech następujących objawów, w okresie przynajmniej jednego miesiąca lub w ciągu ostatniego roku w kilkakrotnych okresach krótszych niż miesiąc:

- silne pragnienie lub poczucie przymusu picia („głód alkoholowy”)
- upośledzenie zdolności kontrolowania zachowań związanych z piciem (upośledzenie zdolności powstrzymywania się od picia, trudności w zakończeniu picia, trudności w ograniczeniu ilości wypijanego alkoholu)

- fizjologiczne objawy zespołu abstynencyjnego w sytuacji ograniczenia lub przerywania picia (drzenie, nadciśnienie tętnicze, nudności, wymioty, biegunka, bezsenność, niepokój, w krańcowej fazie majaczenie drzenne) lub używanie alkoholu w celu uwolnienia się od objawów abstynencyjnych.
- zmieniona (najczęściej zwiększona) tolerancja alkoholu, potrzeba spożywania zwiększonych dawek dla osiągnięcia oczekiwanego efektu.
- koncentracja życia wokół picia kosztem zainteresowań i obowiązków.
- uporczywe picie alkoholu mimo oczywistych dowodów występowania szkodliwych następstw picia.

Uzależnienie od alkoholu jest chorobą chroniczną, postępującą i potencjalnie śmiertelną. Nie jest możliwe całkowite jej wyleczenie, a jedynie zahamowanie narastania objawów i szkód zdrowotnych z nią związanych.

W świetle nowoczesnej wiedzy uzależnienie od alkoholu jest chorobą wieloczynnikową, bio-psycho-społeczną, uszkadzającą funkcjonowanie człowieka w sferze somatycznej, psychologicznej, społecznej i duchowej. Model leczenia tego schorzenia musi być dostosowany do takiego sposobu postrzegania tej choroby.

U większości osób uzależnionych od alkoholu można obserwować zbiór zjawisk psychologicznych, które tworzą wewnętrzne źródła stresu i trudności osobistych oraz wpływają na destruktywne funkcjonowanie. Występują one u osób także z innymi formami zaburzeń, ale u osób uzależnionych spełniają specyficzną rolę, ponieważ aktywizują mechanizmy uzależnienia powodujące picie alkoholu. Należą do nich przede wszystkim:

1. Destrukcyjne formy kontaktu z samym sobą:
  - niskie poczucie wartości, negatywne wizje własnej osoby i własnego życia,
  - dręczenie i poniżanie siebie,
  - myśli i skłonności samobójcze
  - utrwalone poczucie wstydu, winy i krzywdy;
2. Destrukcyjne schematy relacji międzyludzkich:
  - agresywność i konfliktowość,
  - gotowość do wycofania się i izolacji,
  - podejrzliwość i brak zaufania,
  - nastawienia antyspołeczne lub aspołeczne;
3. Rozpad systemu wartości i brak konstruktywnej wizji życia:
  - zwątpienie i „pustka duchowa”,

- negatywny stosunek do wartości i norm,
- brak wiary w pozytywne wartości i w możliwość ich realizacji,
- manipulowanie destrukcyjnymi wizjami własnego życia.

Wymienione zjawiska, nawet gdy nie wszystkie występują u danej osoby, wskazują na istotne deficyty zdrowia psychicznego i stanowią bardzo poważne wyzwanie terapeutyczne.

Należy podkreślić, że u większości osób uzależnionych od alkoholu oprócz wewnętrznych źródeł negatywnych stanów emocjonalnych i stresu, występują też ważne czynniki związane z ich aktualną sytuacją życiową i środowiskiem, które pełnią podobną funkcję, tzn. uruchamiają mechanizmy uzależnienia oraz same sobie są źródłem problemów osobistych i cierpienia. Szczególnie istotne to:

- poważne uszkodzenie środowiska rodzinnego, związane z zaniedbaniami i przemocą domową,
- utrata stałych związków osobistych i zawodowych, związana z samotnością, brakiem wsparcia i motywacji do zmian życiowych,
- utrwalone formy kontaktowania się ze środowiskiem, związane z piciem alkoholu, tworzące stałe źródło pokus i sytuacji o podwyższonym ryzyku,
- trudności bytowe oraz prawno - administracyjne sankcje, związane z poprzednim okresem picia.

Połączone działanie opisanych mechanizmów tworzy specyficzne dla uzależnienia wewnętrzne i całościowe „autodestrukcyjne zaprogramowanie”, które kontroluje całe życie osoby uzależnionej i koncentruje je wokół picia alkoholu.

2.5 Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstw domowych.

Środowisko rodzinne jest pierwszym środowiskiem wychowawczym w życiu dziecka. Tu nawiązuje ono pierwsze kontakty z innymi ludźmi i zdobywa pierwsze doświadczenia z dziedziny współżycia społecznego. Na środowisko rodzinne składają się: struktura rodziny, atmosfera wychowawcza w domu, warunki materialne i zdrowotne, stopień wykształcenia rodziców i ogólna struktura środowiska.

W ostatniej dekadzie drastycznie rośnie ilość i pogarsza się sytuacja dzieci ze środowisk zmarginalizowanych i zagrożonych marginalizacją społeczną. Wzrasta liczba dzieci pozbawionych podstawowej opieki i minimum socjalnego, pogarsza się

stan ich zdrowia i higieny. Coraz więcej dzieci wypada ze szkół i jest kierowanych do placówek opiekuńczych i resocjalizacyjnych.

Ilość rodzin marginalizowanych szybko rośnie w wyniku zmian ustrojowych, strukturalnego bezrobocia oraz ograniczenia opiekuńczych funkcji państwa. Do tzw. "starej biedy" (ok. 300 000 rodzin), gdzie problemy nawarstwiały się od wielu pokoleń, dołączają rodziny i środowiska dotknięte strukturalnym bezrobociem oraz rodziny z upadających gospodarstw rolnych (ponad 1 500 000 rodzin). Rodziny te nie potrafiły dostosować się do zmiany warunków pracy i życia. Straciły wiarę i nadzieję, że rozwiążą swoje problemy. Nie widząc dla siebie żadnych perspektyw stopniowo się degradują, często żyjąc z dnia na dzień. Dorośli mając poczucie całkowitej bezradności stają się bierni, izolują się od sąsiadów i dalszej rodziny. Coraz częściej od trudnej rzeczywistości uciekają w apatię, poczucie krzywdy, telenowele, alkohol. W wielu takich rodzinach narastają wzajemne pretensje, powstają ostre konflikty, pojawia się przemoc, rozwody. Dzieci pozbawione oparcia emocjonalnego coraz częściej są też zaniedbywane i pozostawiane same sobie.

Zaburzona struktura rodziny, często spotykana wśród świadczeniobiorców Ośrodka, niekorzystnie wpływa na sytuację dziecka, na jego więź z rodziną. Rodziny podopiecznych Ośrodka odznaczają się często zaburzoną strukturą w postaci niestabilizowanych formalnie i społecznie związków, rozkładem pożycia małżeńskiego, częstymi zmianami partnerów, występuje w nich przemoc skierowana na partnera lub dzieci.

W rodzinach zaburzonych rodzicom brakuje umiejętności tworzenia właściwego klimatu życia rodzinnego, rozładowywania napięć powstałych poza domem, właściwych wzorców komunikacji i dawania rodzinie poczucia bezpieczeństwa, obdarzania dzieci uwagą. Rodziny te często żyją w takich społecznościach, które nie chcą ingerować w życie innych lub nie potrafią pomóc gdyż same nie posiadają właściwych wzorców.

W wielu sytuacjach dzieci pochodzące z tych rodzin pozostawione są same sobie, większość wolnego czasu spędzają wśród rówieśników na podwórku, częściej pojawiają się u nich problemy w szkole (mniej czasu poświęcają przygotowywaniu się do lekcji, przeżywają więcej porażek szkolnych w efekcie czego rezygnują z podejmowania wysiłku w zdobywaniu wiedzy), w takiej sytuacji rodzice nie pomagają lecz podwyższają wymagania w stosunku do ocen i zachowania dziecka lub też w ogóle przestają się nim interesować. Dzieci odrzucane przez środowisko

rodzinne szukają akceptacji wśród rówieśników, łączą się w grupy subkulturowe, zaczynają wagarować, uciekać z domu i popadać w konflikt z prawem.

Problemy opiekuńczo - wychowawcze, przemoc w rodzinie, konflikty międzypokoleniowe wielokrotnie są przyczyną umieszczania dzieci i młodzieży w placówkach opiekuńczo - wychowawczych lub resocjalizacyjnych, a dla dorosłych ofiar rodzinnej przemocy są powodem szukania schronienia i porad w placówkach i organizacjach pomocowych.

Dzieci z tych rodzin mają coraz częściej bardzo ubogie dziedzictwo kulturowe i intelektualne. Z reguły w wyniku braku pieniędzy i bierności rodziców nie korzystają z opieki przedszkolnej, która dawała by im szansę nadrobienie braków i deficytów. Toteż gdy idą do szkoły nie znają wielu słów używanych przez rówieśników, nauczycieli, w podręcznikach szkolnych. Nie potrafią czytać, pisać, liczyć. Niewiele wiedzą o świecie. Ich przygotowanie do nauki szkolnej coraz bardziej odbiega od przygotowania dzieci z innych rodzin. Dzieci takie sprawiają też nauczycielom zdecydowanie większe problemy wychowawcze. Są bierne, nastawione na unikanie porażki. Wśród lepiej do szkoły przygotowanych rówieśników czują się niepewnie. Nierzadko są zawstydzani, ośmieszani, przeżywają wiele upokorzeń. Próbuje zwracać na siebie uwagę rówieśników i nauczycieli poprzez zachowania destrukcyjne.

Kiedy dziecko unika szkoły lub sprawia poważne problemy wychowawcze nauczyciele pozbywają się kłopotu obciążając całkowitą odpowiedzialnością za to rodzinę i kierując sprawę do sądu rodzinnego. W efekcie dzieciak zabierany jest z domu i trafia do domu dziecka lub zakładu wychowawczego, gdzie ulega dalszej izolacji i demoralizacji.

Przede wszystkim rodziny wielodzietne i niepełne mają trudności z realizacją funkcji ekonomicznej i opiekuńczo-wychowawczej. Wynika to z niskiego poziomu dochodów oraz ograniczonych możliwości poprawy sytuacji materialnej przez podjęcie pracy zarobkowej przez obojga rodziców w przypadku rodziny wielodzietnej i przez osobę samotnie wychowującą dzieci w przypadku rodziny niepełnej.

Coraz częstsze problemy w pełnieniu ról rodzicielskich są zauważalne w sferze opiekuńczo-wychowawczej i często prowadzą do dysfunkcjonalności rodzin, przejawiającej się w niezaradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego, wzroście agresji i przestępczości wśród dzieci i młodzieży, uzależnień od alkoholu,

przemocy domowej. Istnieje duże prawdopodobieństwo przenoszenia tych dysfunkcji przez dzieci do rodzin przez nie zakładanych.

Koszty marginalizacji społecznej to przede wszystkim patologia rodziny i wychowania dzieci, bierność, uzależnienia, przemoc, przestępczość, bezdomność, zwiększone koszty pomocy społecznej. Ponosi je bezpośrednio otoczenie rodzin zmarginalizowanych a pośrednio całe społeczeństwo. System edukacji może ograniczyć ten problem lub przyczynić się do jego zwiększenia. Wydaje nam się, że ograniczenie procesu wykluczenia społecznego wymaga objęcia opieką przedszkolną wszystkich dzieci z rodzin i środowisk marginalizowanych, zapewnienia im specjalnej troski i zindywidualizowanej pomocy w zerówce i nauczaniu początkowym, rozwoju raczej form integracyjnych kosztem szkół specjalnych, zwiększenia pomocy rodzinom w kryzysie zanim będzie się zabierać z nich dzieci do placówek opiekuńczych i resocjalizacyjnych oraz dalszej optymalizacji szkolnictwa zawodowego, szczególnie w zakresie przygotowania nauczycieli do pracy z trudną młodzieżą.

Wydaje mi się, że należy nagłaśniać te problemy, łączyć działania administracji państwa, samorządów i organizacji pozarządowych. Trzeba prowokować do dyskusji i przeciwdziałania procesowi wykluczenia społecznego oraz realizacji skutecznych programów reintegracji społecznej.

2.6 Przemoc w rodzinie.

Dom rodzinny, spostrzegamy jako środowisko miłości i opieki, bezpieczne i ciepłe miejsce domowego ogniska, schronienie przed całym złem zewnętrznego świata. Jednak dla wielu ludzi dom rodzinny jest miejscem terroru i cierpienia, zagrożenia

i poniżenia, lęku i rozpacz. Do niedawna niewiele o tym mówiono i pisano, z wyjątkiem koszmarnych opowieści o "rodzinach z marginesu", stanowiących w świadomości społecznej znikomy ułamek populacji.

Od kilku lat w Polsce coraz częściej posługujemy się terminem "przemoc w rodzinie" lub nieco łagodniejszym "przemoc domowa". W większości zaawansowanych cywilizacyjnie krajów zachodnich pojęcia te wprowadzono do życia publicznego kilkanaście lat wcześniej. Najczęściej mamy do czynienia z przemocą fizyczną, psychiczną i seksualną.

Przemoc w rodzinie to zamierzone, wykorzystujące przewagę sił działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające prawa i dobra osobiste, powodujące cierpienie

i szkody. Doświadczanie przez dziecko przemocy fizycznej lub bycie jej świadkiem może być przyczyną problemów emocjonalnych w dorosłym życiu. Nie mniej, a często jeszcze bardziej destrukcyjne działanie mogą wywierać wulgarne wyzwiska, poniżanie i groźby (straszenie przemocą).

Przemoc w rodzinie charakteryzuje się tym, że:

1. Jest intencjonalna

Przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary.

2. Siły są nierówne

W relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Ofiara jest słabsza, a sprawca silniejszy.

3. Narusza prawa i dobra osobiste

Sprawca wykorzystuje przewagę siły narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku itd.).

4. Powoduje cierpienie i ból

Sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody. Doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.

Często przejawy przemocy domowej są spektakularne i nie mamy żadnych wątpliwości w jej rozpoznawaniu. Potrzebne jest jednak określenie praktycznych kryteriów wskazujących na obecność przemocy w bardziej złożonych przypadkach. Według roboczej definicji, przyjmowanej przez polskich specjalistów, przemoc domowa to:

- działanie lub zaniechanie dokonywane w ramach rodziny przez jednego z jej członków przeciwko pozostałym,
- z wykorzystaniem istniejącej lub stworzonej przez okoliczności przewagi sił lub władzy,
- godzące w ich prawa lub dobra osobiste, a w szczególności w ich życie lub zdrowie (fizyczne czy psychiczne),
- powodujące u nich szkody lub cierpienie.

W przemocy domowej najbardziej istotna jest demonstracja i wykorzystanie siły lub władzy w sposób, który jest krzywdzący dla innych członków rodziny. Na przemoc w rodzinie można spojrzeć z perspektywy prawnej, moralnej, psychologicznej i społecznej.

Z punktu widzenia prawa przemoc w rodzinie to przestępstwo, którego odmiany określone są w różnych kodeksach i odpowiednio karane. Najczęściej stosowany artykuł 184 kodeksu karnego (w nowym k.k. art. 207*) dotyczy znęcania się fizycznego lub moralnego nad członkiem rodziny i przewiduje karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat.

Perspektywa moralna pokazuje, że dokonywanie przemocy to krzywdzenie słabszego i jest złem moralnym. Sprawca powinien podlegać sankcjom własnego sumienia i potępieniu ze strony innych ludzi. Moralna ocena przemocy powinna powstrzymać sprawców i motywować świadków do pomagania.

Psychologiczne spojrzenie na przemoc domową zwraca naszą uwagę na cierpienie i bezradność ofiary, odsłania mechanizmy wewnętrzne i sytuacyjne sterujące przemocą oraz złożone procesy interakcji między sprawcą i ofiarą. Psychologiczne zrozumienie przemocy odgrywa podstawową rolę przy pomaganiu ofiarom w wyzwaniu się od przemocy i w naprawianiu szkód jakie poczyniła w ich życiu.

Z perspektywy społecznej widać czynniki zawarte w obyczajach i postawach, które mogą sprzyjać przemocy lub ją usprawiedliwiać. Z drugiej strony w przeciwdziałanie przemocy mogą angażować się znaczące siły społeczne i wywierać wpływ na stan spraw publicznych. Przykładem tego jest rozwój ruchu feministycznego w USA i w innych krajach, który z pomagania bitym kobietom uczynił potężne narzędzie walki także o inne prawa kobiet.

Trudno oszacować dokładnie rozmiary przemocy domowej w Polsce. Każdego roku do sądu zgłaszanych jest zaledwie kilkanaście tysięcy spraw o znęcanie się nad rodziną, ale policja w tym czasie rejestruje około miliona tzw. "awantur w rodzinie", do których jest wzywana. Kilkanaście procent dorosłych kobiet podaje w badaniach, że zostały uderzone przez męża, a czterdzieści procent kobiet uważa, że sprawienie lania dziecku jest zwykłą metodą wychowawczą.

Nikt w rodzinie nie zasługuje na przemoc. Jest absolutną nieprawdą, że bite dziecko staje się bardziej posłuszne. Przemoc upokarza, powoduje cierpienie, nieobliczalne szkody, rodzi nienawiść i pragnienie odwetu, tworzy błędne koło w stosunkach międzyludzkich i wcześniej czy później odbija się negatywnie. Nie ma w tej przemocy niczego, co w cywilizowanym świecie przemawiałoby za jej stosowaniem, co byłoby warte polecenia.

Powszechne postrzeganie przemocy opiera się na założeniu, że jest to akt godzący w osobistą wolność jednostki, zmuszanie jednostki do zachowań niezgodnych z jej własną wolą.

Z przemocą kojarzy się **pojęcie agresji**. W tekstach popularnonaukowych oba te pojęcia traktowane są jako synonimy. W literaturze psychologicznej podejmuje się czasem próby oddzielenia aktu przemocy od aktu agresji, zakładając, że celem agresji jest zaszkodzenie ofierze, podczas gdy celem przemocy jest wywarcie pewnego rodzaju wpływu. W przemocy cierpienie, zaszkodzenie jest sposobem osiągnięcia innego celu, np. wymuszania zachowań pożądanых. Nie musi ona być destruktywna, może kierować się wzniosłymi pobudkami agresji zaszkodzenie, cierpienie jest przynajmniej jednym z głównych celów.

Różnice pomiędzy agresją a przemocą stają się niejasne, kiedy uświadomimy sobie fakt, że w psychologii funkcjonują podziały na różne typy agresji w zależności od przyjętego kryterium. Rozróżnia się m.in. pojęcie agresji instrumentalnej, czyli zachowania, w którym głównym motywem agresji jest realizacja celu nieagresywnego. Występuje także agresja przemieszczona, czy agresja pośrednia.

Przemocy fizycznej zawsze towarzyszy przemoc psychiczna. Przemoc psychiczna może jednak występować bez udziału przemocy fizycznej. Termin "przemoc psychiczna" posiada trzy znaczenia. Oznacza sytuację sprawowania przez sprawcę psychologicznej kontroli nad ofiarą, wskazuje że krzywdzenie ofiary może się dokonywać przy pomocy oddziaływań psychologicznych oraz zwraca naszą uwagę na uszkodzenia psychiki spowodowane przez przemoc.

W ekstremalnych przejawach przemoc psychiczna w rodzinie ujawnia podobieństwa do metod przymusu i terroru stosowanego w krajach totalitarnych wobec więźniów wojennych lub politycznych.

Sprawcy przemocy w rodzinie często starają się doprowadzić do izolacji społecznej ofiary. Kontrolują i ograniczają jej kontakty z innymi członkami rodziny, koleżankami i sąsiadami. Zachowują się obraźliwie wobec jej znajomych lub robią awantury w ich obecności co powoduje, że kobieta wstydzi się ich zapraszać i kontaktować z nimi. Zakazują jej opowiadać o tym, co dzieje się w domu, a gdy to robi zostaje ukarana. Narastająca izolacja i ukrywanie przed innymi swego cierpienia pogłębia jej bezsilność i powiększa władzę sprawcy.

Sprawca przemocy wielokrotnie krytykuje i poniża ofiarę, także w obecności innych ludzi. Powtarza jej, że jest zła, głupia, brzydka, obrzuca ją wyzwiskami

i wyolbrzymia jej wady i błędy. Doświadczając skrajnego poniżenia kobieta zaczyna myśleć, że może czymś sobie zasłużyła na takie traktowanie. Pojawia się przypuszczenie, że nie może być dla nikogo atrakcyjna i że utrzymanie związku ze sprawcą jest jedyną szansą by nie zostać samotną. Tak bardzo pragnie jakiegokolwiek aprobaty, że gdy zdarzy się chwila, w której prześladowca ją pochwali lub się do niej uśmiechnie, przyjmuje to z wdzięcznością. Gdy staje się świadoma tego co się dzieje zaczyna odczuwać niechęć do siebie i obwiniać się za poniżającą sytuację.

Sprawca może domagać się posłuszeństwa we wszystkich dziedzinach życia rodzinnego - posiłków, ubierania, gospodarowania pieniędzmi, wychowywania dzieci itd. Wymagania te mogą często się zmieniać i nieraz bywają w sposób oczywisty irracjonalne. Początkowo kobieta protestuje i dyskutuje, jednak z czasem by zapewnić sobie spokój albo obawiając się przemocy, zaczyna się podporządkowywać bez sprzeciwu. Okazuje się, że mimo wszelkich starań, sprawca nigdy nie jest zadowolony. Czas kobiety są całkowicie pochłonięte zapobieganiem wybuchom złości, odgadywaniem jego myśli i zachcianek. Własne potrzeby i poglądy przestają się liczyć i w końcu kobieta przestaje wiedzieć czego naprawę chce, co czuje i myśli, co jest złe a co dobre.

Opisywanym zjawiskom stale towarzyszą groźby i demonstracje mocy sprawcy. Kobieta słyszy, że zostanie tak pobita, "że nikt jej nie pozna", że jej dzieci zostaną skrzywdzone, że zostanie wyrzucona na ulicę itd. Niektóre z tych groźb zostają spełnione, więc kobieta nie może przewidzieć jaka groźba jest mniej realna. Zmusza ją to do posłuszeństwa wobec partnera, a całą jej energię i uwagę pochłania staranie o zapewnienie sobie doraźnego bezpieczeństwa. Sprawca bez stosowania przemocy fizycznej może zmusić ofiarę do zrobienia czegoś co jest dla niej wstydlive lub upokarzające, a następnie grozić, że powie o tym znajomym lub rodzinie.

2.7 Bezdomność.

W literaturze socjologicznej wyróżnia się **bezdomność sensu stricto** i **bezdomność sensu largo**. Bezdomność sensu stricto (nazywana również rzeczywistą bądź jawną) oznacza brak własnego mieszkania i jednocześnie jakiegokolwiek innego, możliwie stałego, choćby zastępczo traktowanego schronienia przeznaczonego i jakoś przystosowanego do zamieszkania. Natomiast bezdomność sensu largo (nazywana również utajoną lub społeczną) opiera się na

ocenie posiadanego lokum jako nie spełniającego kryteriów mieszkania ze względu na jaskrawe odstępstwo od minimalnych standardów mieszkaniowych albo ze względu na kulturowo usprawiedliwione aspiracje.

Według materiałów rządowych, najczęstszymi powodami bezdomności są:

- rozpad rodziny,
- eksmisje,
- powrót z zakładu karnego bez możliwości zamieszkania,
- brak stałych dochodów,
- przemoc w rodzinie,
- brak tolerancji społecznej,
- uzależnienia,
- opuszczenie domu dziecka,
- powrót ze szpitala psychiatrycznego,
- uchodźstwo.

Niektórzy badacze podkreślają, iż istotą problemu bezdomności jest niewydolność mechanizmów społecznych służących lokowaniu ludzi na lepiej czy gorzej zdefiniowanych pozycjach społecznych (szczególnie dotyczy to wychowanków domów dziecka, czy też byłych więźniów) oraz wsparcia społecznego ze strony najbliższego otoczenia (rodziny, lokalnej społeczności), np. w przypadku osób starych, schorowanych, doświadczających przemocy w rodzinie, bezrobotnych.

W dodatku bezdomni częściej niż inne grupy przemieszczają się po kraju, bądź nie korzystają z oferowanych oficjalnie form pomocy, co dodatkowo utrudnia ich ewidencję. Bezdomni zostali objęci ostatnim Spisem Powszechnym, jednak zapewne uzyskane dane nie będą ścisłe – letnia pogoda nie sprzyjała gromadzeniu się bezdomnych w miejscach, w których łatwo było by dokonać spisu (np. dworce, noclegownie).

Opracowania z dziedziny polityki społecznej podkreślają narastające tempo zjawiska, wykraczanie jego zasięgu poza grupy i środowiska tradycyjnie kojarzone z bezdomnością. Z bezdomnością związane są też takie negatywne zjawiska, jak alkoholizm, narkomania, żebractwo, prostytutka, przestępczość, zagrożenia epidemiologiczne.

ROZDZIAŁ III.

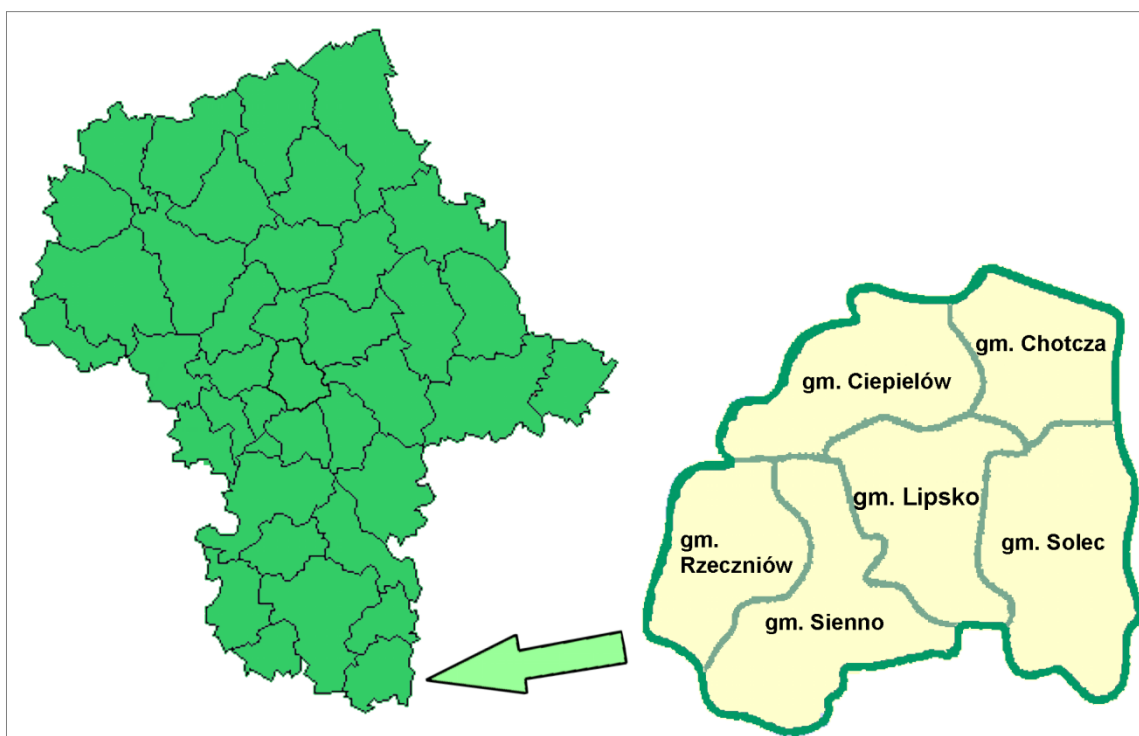
DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ W GMINIE LIPSKO.

3.1 Charakterystyka Miasta i Gminy Lipsko

Gmina Lipsko położona jest w całości w południowo – wschodniej części Równiny Radomskiej, będącej subregionem Niziny Mazowieckiej, ograniczonej od południa Przedgórzem Iłżeckim, gdzie granicę stanowi dolny odcinek rzeki Kamiennej, a od północy doliną Iłżanki, która oddziela Równinę Radomską od Równiny Kozienickiej.

Gmina Lipsko jest jedną z sześciu gmin wchodzących w skład powiatu lipskiego. Obszar jej graniczy z gminami: Chotczą, Ciepiewem, Siennem, Solcem i gminą Tarłów, należąca dziś do powiatu opatowskiego w województwie świętokrzyskim.

Rys. 1. Położenie powiatu lipskiego i gminy Lipsko na tle województwa mazowieckiego

Położenie Lipska w znacznej odległości od dużych miast (najbliższe miasto: Radom – 60 km) powoduje, że wywierany przez nie wpływ na miasto Lipsko jest znikomy.

Powoduje to obecnie, że rozwój niektórych miejskich działalności Lipska, szczególnie związanych z funkcją usług, nie jest utrudniony istnieniem cienia dużego miasta.

Ogólna charakterystyka Miasta i Gminy Lipsko.

Miasto i gmina zajmuje łącznie obszar o powierzchni 135,2 km², w tym miasto 15,7 km² (364 miejsce w Polsce), a gmina 119,5 km². Wielkość powierzchni gminy Lipsko jest charakterystyczna dla gmin miejsko – wiejskich w całym województwie mazowieckim, gdzie razem z innymi 19 gminami o tym charakterze i powierzchni od 100,0 km² do 149,9 km² stanowi 35,4 % powierzchni województwa. Miasto Lipsko to jedno z 85 miast w województwie mazowieckim. Miasta o powierzchni mieszczącej się w przedziale od 5,0 km² do 19,9 km², do których zalicza się także Lipsko, są najbardziej charakterystyczne dla całego województwa.

Obszar gminy jest zamieszkiwany przez 11,9 tys. osób, z czego 6,1 tys. osób to mieszkańcy obszaru miasta Lipsko, zaś 5,8 tys. zamieszkuje obszar wiejski gminy. Lipsko pod względem liczby mieszkańców zajmuje obecnie 546 miejsce w Polsce. Gęstość zaludnienia w gminie wynosi 48,5 os./km², w mieście Lipsko wynosi 388,5 os./km².

Terytorium gminy Lipsko stanowi 36 sołectw (Babilon, Borowo, Boży Dar, Dąbrówka, Długowola I, Długowola II, Gołębiów, Gruszczyn, Helenów, Huta, Józefów, Jakubówka, Jelonek, Katarzynów, Leszczyny, Lipa Miklas, Lucjanów, Leopoldów, Lipa Krępa, Maruszów, Maziarze, Małgorzacin, Krępa Górna, Krępa Kościelna, Nowa Wieś, Ratyniec, Poręba, Śląsko, Szymanów, Tomaszówka, Walentynów, Wólka, Wola Solecka I, Wola Solecka II, Wiśniówek, Zofiówka). Siedzibą gminy jest miasto Lipsko, które od 1999 roku odgrywa rolę powiatowego ośrodka miejskiego, pełniąc funkcje o charakterze ponad gminnym.

W Lipsku mają swoją siedzibę następujące urzędy administracji państwowej i samorządowej, banki oraz instytucje: Starostwo Powiatowe, Urząd Miasta i Gminy, Powiatowy Urząd Pracy, Sąd Rejonowy z V Wydziałem Ksiąg Wieczystych,

Prokuratura Rejonowa, Komenda Powiatowa Policji, Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej, Inspektorat ZUS, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Rolniczego, Powiatowa Stacja Sanitarno – Epidemiologiczna, Powiatowy Zespół Doradztwa Rolniczego, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa , Telekomunikacja Polska S.A. Sekcja Konserwacji Sieci, Urząd Pocztowy, Bank Spółdzielczy, Bank PKO BP S.A. Oddział w Lipsku i Bank PEKAO S.A. I Oddział w Lipsku, Kancelaria Notarialna, Zespół Adwokacki, Inspektorat PZU, Dworzec autobusowy w Lipsku, którego właścicielem jest PKS w Ostrowcu Św., Lipskie Centrum Kultury, Powiatowy Zarząd Dróg Publicznych, Szpital Powiatowy w Lipsku i inne.

Przemysł Lipska.

Obecnie zakłady przemysłowe powstałe w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych zostały w większości sprywatyzowane i obserwuje się w nich udział kapitału zagranicznego. Zakład Przetwórstwa Owocowo - Warzywnego "Hortex" funkcjonował do 1998 roku. W tym roku został on kupiony przez duńskiego inwestora i zmienił nazwę na Scandic Food Sp. z o.o. Zakład Mleczarski został przekształcony, z udziałem innych gmin, w Spółkę Mleko. Zakład Zespołów Samochodowych natomiast po przejęciu w 2000 roku przez Spółkę Tarmont, która produkowała płyty ociepleniowe, trafił w ręce irlandzkiej spółki Kingspan. Wytwarzane są tutaj płyty warstwowe w technologii szwedzkiej. W Lipsku powstały także zakłady przemysłowe przy udziale kapitału lokalnego. Mowa tutaj o przedsiębiorstwie Marbet, specjalizującym się w laserowym wycinaniu blach i produkcji łożysk, oraz Unimar, produkującym m.in. zbiorniki paliwa i wózki warsztatowe. Wyżej wymienione 5 firm należy do największych pracodawców w Lipsku zatrudniając w 2006 roku 510 osób, w 2011 roku już 796 osób.

Budownictwo mieszkaniowe w Lipsku

Zachodzące w Polsce po 1989 roku zmiany ustrojowe w sferze ekonomicznej, a tym samym także w sferze społecznej, widocznie oddziałują na zagospodarowanie przestrzenne miast. Dlatego aktualnie przy braku komunalnego i spółdzielczego budownictwa mieszkaniowego w Lipsku znaczną rolę odgrywa budownictwo indywidualne o relatywnie wysokim poziomie. Tereny w Lipsku, zajmowane przez

budownictwo mieszkaniowe, mają największy udział w ogólnej powierzchni terenów zainwestowanych. Koncentrująca się w nich zabudowa wykazuje cechy różnicowania, zarówno pod względem intensywności, typów, jak i warunków mieszkaniowych.

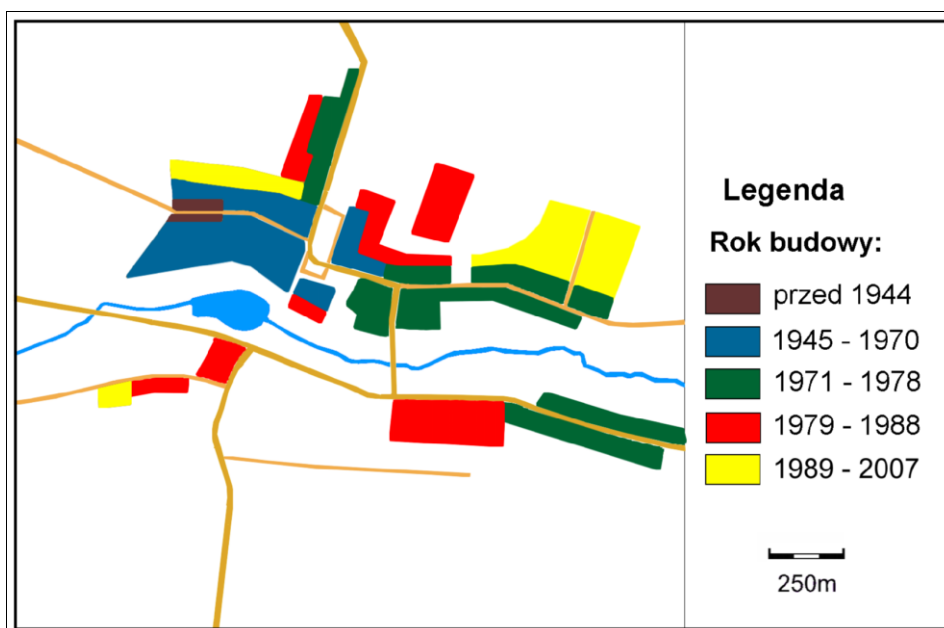
Liczba mieszkań w Lipsku w 2011 roku wynosiła 2.025 lokali, co w porównaniu do roku 2006, kiedy liczba mieszkań kształtowała się na poziomie 1997, daje wzrost o 28 mieszkań.

Niewystarczające zasoby mieszkaniowe miasta mogą stanowić jedną z ważniejszych barier wzrostu rozwoju gospodarczego tego miasta. Kolejnym powodem braku nowych mieszkań komunalnych (nie wliczając oddanych pod koniec 2007 roku 14 mieszkań socjalnych w Śląsku) oddawanych do użytkowania w Lipsku może być duży udział starej, zdekapitalizowanej zabudowy mieszkaniowej. Jej koszty utrzymania pochłaniają znaczną część i tak skromnych środków finansowych, nie pozwalając na nowe inwestycje. Oddawanie do użytku tylko mieszkań indywidualnych może świadczyć o zwiększaniu się zamożności i wymagań mieszkańców Lipska. Prawdopodobnie większość z nich zamienia mieszkania, których właścicielem jest gmina, zakład pracy lub spółdzielnia mieszkaniowa, na wolno stojące, własnościowe domy jednorodzinne.

Rozwój budownictwa mieszkaniowego w mieście i gminie Lipsko był dotychczas stosunkowo niski jak na gminę miejsko – wiejską i w porównaniu do innych gmin wykazuje sporo niewykorzystanego potencjału w tym zakresie.

Rys.2. Wiek zabudowy mieszkaniowej w Lipsku.

Źródło: opracowanie własne

Charakterystyczną formą zabudowy dla Lipska są domy indywidualne mieszkańców powstające od początku lat 90-tych XX wieku do dnia dzisiejszego. Największe skupisko w Lipsku tego typu, nowej zabudowy mieszkalnej to osiedle za szpitalem.

Fot.1 Osiedle nowoczesnych domów jednorodzinnych

fot. <http://www.paralotnie.pilicka.pl>

Stan i rozmieszczenie ludności

Liczba mieszkańców gminy Lipsko (stale zameldowana) zmniejszyła się w okresie 2007 – 2011 o 256 osób, z 12.126 w 2007 roku do 11.870 osób w 2011 roku. Podobna tendencja spadkowa utrzymywała się także w samym mieście Lipsko. Liczba ludności tego miasta w ciągu ostatnich 5 lat zmniejszyła się o 131 mieszkańców, z 6.211 osób w 2007 roku do 6.080 osób w 2011 roku .

Liczba ludności jest niezwykle wymiernym wyznacznikiem rozwoju miasta. A jeżeli rozwoju miasta, to większa ilość miejsc pracy, spadek bezrobocia, co z kolei prowadzi to mniejszej liczby osób ubiegających się o świadczenia finansowe z pomocy społecznej.

Udział podatku dochodowego od osób fizycznych odgrywa bowiem istotną rolę w dochodach gminy. Liczba ludności przyczynia się także do efektu skali. Kolejni mieszkańcy powodują wzrost dochodów miasta, zaś koszty stałe związane z dostarczaniem pewnych usług nie zmieniają się, przez co działalność komunalna może stać się bardziej efektywna .

W samym mieście Lipsko rozmieszczenie ludności nie jest równomierne. 80,16 % ludności zamieszkuje północną część miasta. Jest to historyczna, najstarsza część Lipska. Pozostała część ludności, czyli niecała 1/5 mieszka na prawym brzegu rzeki Krępianki, w południowej części miasta.

Struktura wieku i płci ludności

Struktura ludności wg płci ma bezpośredni wpływ na reprodukcję ludności przez odpowiednie kształtowanie się procesu zawierania małżeństw, urodzeń i zgonów. Z tego powodu jej badanie ma istotne znaczenie w analizach demograficznych.

Największą grupę ludności zamieszkującą Miasto i Gminę Lipsko w 2011 roku stanowiła ludność należąca do grupy wiekowej 18-65 lat (wiek produkcyjny), tj. 4.155 osoby, co stanowiło 35 % ogółu populacji w gminie Lipsko. Najmniej natomiast osób notowało się w grupie wiekowej 0-17 lat (wiek przedprodukcyjny) , tj. 1.863– 8.12 %. Wiek poprodukcyjny – 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn stanowi liczba 1.887 osób tj.15.90 % ogółu ludności Miasta i Gminy Lipsko.

Obecnie rodzi się coraz więcej dzieci, co spowodowane jest wejściem

ludności z echa rekompensacyjnego lat 80 – tych w wiek prokreacyjny. W 2011 roku dzieci od 0-6 lat liczono na 755 os. tj. 6.40% ogółu mieszkańców, w tym w gminie 404, w mieście 351.

Przy analizie struktury wieku zastosowano podział ludności według ekonomicznych grup wieku. Wyodrębnienie ekonomicznych grup wieku opiera się na trójdzielnej klasyfikacji, wyróżniającej ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym. Istotą tej klasyfikacji jest więc podział ludności z punktu widzenia potencjalnej zdolności do pracy. Znajomość liczebności poszczególnych ekonomicznych grup wieku pozwala na ustalenie odpowiednich relacji między nimi. Struktura ludności pod względem ekonomicznych grup wiekowych, czyli ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym kształtuje się podobnie jak w całym województwie mazowieckim. W Lipsku, jak i w całym regionie, zauważono spadek odsetka ludności w grupie wieku przedprodukcyjnym, czyli wg GUS ludności, która nie osiągnęła wieku zdolności do pracy, tj. ludności w wieku 0 - 17 lat.

Tab.1.

Struktura ludności wg ekonomicznych grup wiekowych w Mieście i Gminie Lipsko na dzień 31.12.2011 roku

Wyróżnienie		M	K	Ogółem
przedprodukcyjny	miasto Lipsko	496	445	941
	obszar wiejski	532	490	1.022
produkcyjny	miasto Lipsko	2.196	2.054	4.250
	obszar wiejski	2.047	1.724	3.771
poprodukcyjny	miasto Lipsko	257	257	514
	obszar wiejski	311	687	998
mobilny	miasto Lipsko	940	875	1.815
	obszar wiejski	838	596	1.434

Źródło: opracowanie własne na podst. danych z Wydz. Meldunkowego UMiG Lipsko

Ludność Lipska w wieku produkcyjnym (wg ludności w wieku zdolności do pracy tj. mężczyźni w wieku 18 - 65 lat i kobiet - w wieku 18 – 60) stanowi liczbą 4.250 os. tj. 70% ogółu mieszkańców miasta (w tym: K- 66%, M- 75%). Dla obszaru wiejskiego 3.771 os. tj. 65% do ogółu mieszkańców wsi (K-59%, M- 70%). Wynika z tego, że w wieku produkcyjnym większy procent stanowią mężczyźni. Natomiast w wieku mobilnym (M 45-64 l, K 45-59 l.) w mieście: 1.815 os. tj. 30% ogółu mieszkańców, obszar wiejski 1.434 os. tj. 25% ogółu mieszkańców terenów wiejskich, czyli o 5% p.p. więcej ludności zamieszkuje teren miasta. Podobnie jak w przypadku ludności w wieku produkcyjnym, wzrasta udział ludności w wieku poprodukcyjnym, czyli wg GUS, ludności w wieku 65 lat i więcej (mężczyźni) i 60 lat i więcej (kobiety). Jest to wiek znaczący dla pomocy społecznej ze względu na coraz większe zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze oraz pomoc instytucjonalną dla tej grupy wiekowej. W wieku poprodukcyjnym miasto zamieszkuje 514 os. tj. 9% ogółu mieszkańców Lipska, obszar wiejski 998 os. tj. 17% ogółu mieszkańców wsi, czyli obszary wiejskie gminy Lipsko zamieszkuje o 8 p.p. więcej osób w wieku poprodukcyjnym. Czynnikiem wpływającym na wysoki udział grupy poprodukcyjnej jest ubytek ludności pozostałych grup wiekowych spowodowany emigracją. Poddano analizie również wiek przedprodukcyjny tj. 0-17 lat z którego wynika, że więcej dzieci zamieszkuje tereny wiejskie – 1.022 tj. 18% do ogółu mieszkańców wsi, w mieście liczba ta wynosi 941 dzieci tj. 16% , czyli o 2 p.p. więcej dzieci rodzi się na obszarach wiejskich.

Struktura wiekowa ludności zamieszkującej obszar wiejski gminy Lipsko różni się w porównaniu do struktury wieku samego miasta. Największa różnica jest w obszarze ludności w wieku produkcyjnym. Pomimo, że odsetek ludności będącej w wieku przedprodukcyjnym na obszarze wiejskim niewiele się różni, bo jest o 2 p.p. większy niż w mieście, to już udział pozostałych grup wiekowych wykazuje duże różnice porównując go do ludności miejskiej. Ludność wsi w wieku produkcyjnym stanowi 65 % ogółu społeczeństwa wiejskiego, czyli jest o 5 p.p. mniejsza niż ten odsetek w mieście, natomiast ludność w wieku poprodukcyjnym odgrywa w strukturze ludności wiejskiej 17 %, będąc o 8 p.p. większym odsetkiem niż wśród ludności miasta Lipsko.

Podsumowując, tak duży odsetek ludności w wieku produkcyjnym stwarza znaczące problemy związane z bezrobociem w Mieście i Gminie Lipsko. Przewiduje się, że w

niedługim czasie kłopoty ludności ze znalezieniem pracy zmniejszą się, kiedy mniej liczne grupy wiekowe ludności w wieku przedprodukcyjnym osiągną wiek produkcyjny, a najliczniejsza grupa ludności w wieku produkcyjnym będzie klasyfikować się w grupie wieku poprodukcyjnego i przejdzie na emerytury. Skutkiem tego jest obserwowany w Lipsku proces starzenia się ludności, polegający na zwiększaniu się udziału ludzi starszych w stosunku do ogółu populacji. Proces ten jest jednym z podstawowych problemów dzisiejszych czasów.

Obszary, w których notuje się postępujący proces starzenia się społeczeństwa, podlegają nie tylko przemianom demograficznym, ale także społecznym i ekonomicznym. Wyrażać się to może w zmianie struktur konsumpcyjnych, we wzroście zapotrzebowania na niektóre usługi, zwłaszcza pomocy społecznej i ochrony zdrowia, zmniejszeniu aktywności zawodowej oraz na zwiększeniu wydatków na utrzymanie rosnącej grupy ludności w wieku nieprodukcyjnym .

Ze struktura wiekową Miasta i Gminy Lipsko wiąże się struktura bezrobocia, którą przedstawia tab.2

Tab.2 Struktura bezrobocia w 2011 roku – Miasto i Gmina Lipsko.

Bezrobotni	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
W wieku 18-24	107	109	216
W wieku 25-34	115	104	219
W wieku 35-44	99	63	162
W wieku 45-55	75	90	165
W wieku 56-59	29	30	59
W wieku 60-64		29	29
Bezrobotni ogółem	425	425	850
Bezrobotni z prawem do zasiłku	84	127	211

Źródło: opracowanie własne na podst. danych z PUP w Lipsku.

Z przedstawionej tabeli wynika, że liczba bezrobotnych kobiet i mężczyzn jest równa, natomiast 20% bezrobotnych kobiet posiada prawo do zasiłku dla bezrobotnych, 30% mężczyzn ma prawo do zasiłku dla bezrobotnych. Największa grupa osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Lipsku są to

bezrobotni w grupie wiekowej 18-24 (bez ukończonych studiów wyższych)- 216 osób i w grupie wiekowej 25-34 – bezrobotni z wykształceniem wyższym. Natomiast największą grupę osób korzystających z pomocy społecznej stanowią osoby bezrobotne, bez prawa do zasiłku. W grupie osób korzystających z pomocy społecznej są również osoby młode bezrobotne, zdesperowane koniecznością zwracania się o pomoc, które usilnie starają się o jakiegokolwiek zatrudnienie.

Przeprowadzone analizy demograficzne, struktur wiekowych wg grup ekonomicznych, bezrobocia, analizy zasobów Miasta i Gminy Lipsko są ściśle powiązane i mają odzwierciedlenie w strukturze i liczbie udzielanej pomocy społecznej przez Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Najwięcej osób korzystających z pomocy społecznej zamieszkuje teren północno-zachodni - 99 osób tj. 3,6%, z południowej części z pomocy korzysta 23 osoby tj. 2% ludności tego sektora, natomiast z terenu północno-wschodniego 34 osób tj. 1,7% ogółu ludności tego terenu. Wynika z tego, że najmniejsza liczba osób korzystających z pomocy jest w sektorze, w którym zamieszkuje najmniej osób w wieku poprodukcyjnym a najwięcej w wieku przedprodukcyjnym. Natomiast na obszarze gminy, na części prawostronnej gminy (tj. Maruszów, Walentynów, Daniszów, Tomaszówka, Śląsko, Poręba Gruszczyn, Józefów, Krępa Górna, Lipa Krępa, Babilon, Wiśniówek, Leopoldów) 161 osoby na 959 gospodarstw domowych(807 rodzin i 152 gospodarstwa jednoosobowe) tj. 17%, zamieszkujących prawy brzeg rzeki Krępianki korzysta z różnych form pomocy społecznej (ilość osób korzystających z pomocy społecznej podnosi lokalizacja mieszkań socjalnych w Śląsku). Na części lewostronnej (Krępa Kościelna, Lipa Miklas, Zofiówka, Borowo, Leszczyny, Huta, Maziarze, Szymanów, Gołębiów, Wola Solecka I i II, Dąbrówka) 200 osób korzysta ze świadczeń pomocy społecznej na 832 gospodarstwa domowe (w tym: 718 rodzin i 114 gospodarstw jednoosobowych) tj. 25 %. Z analizy wynika, że o 8 p.p. więcej osób korzystających z pomocy społecznej zamieszkuje lewobrzeżną część gminy. Są to osoby, które posiadają niskie dochody i kwalifikują się do świadczeń z pomocy społecznej. Z analizy przedstawionej na wstępie, dotyczącej różnorodności występowania dobrych i słabszych gleb na terenie gminy wynika, że właśnie lewy brzeg rzeki Krępianki to przede wszystkim gleby słabe: kl. V i VI, tylko okolice Woli Soleckiej to kl. III, IIIa i IV. Powiązane jest to z tym, że głównym źródłem dochodu ludności tej części gminy Lipsko jest rolnictwo.

ROZDZIAŁ IV.

STRUKTURA POMOCY ŚWIADCZONEJ PRZEZ OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W LATACH 2006-2011

4.1. Pomoc pieniężna

Pomoc społeczna jako element polityki społecznej państwa ma za zadanie wspomagać osoby i rodziny w przezwyciężeniu trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Zadaniem pomocy społecznej jest również zapobieganie takim sytuacjom, poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz integracji ze środowiskiem.

Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, alkoholizmu, zdarzenia losowego i trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego.

Głównym zadaniem dla pomocy społecznej w naszej gminie stało się przeciwdziałanie skutkom bezrobocia.

Brak pracy, źródła dochodów pieniężnych, zmusza bezrobotnych do ilościowych i jakościowych ograniczeń w zakupach żywności i odzieży. Bezrobotny przestaje być konsumentem wielu dóbr i usług. Nawet pobieranie zasiłku z Funduszu Pracy nie wyrówna luki pieniężnej między zasiłkiem dla bezrobotnych, a poprzednio otrzymywanym wynagrodzeniem. Stąd też potrzeba osób i rodzin pozostających bez pracy na otrzymywanie wsparcia ze strony Ośrodka Pomocy Społecznej w Lipsku.

Tabela nr 1 przedstawia strukturę bezrobocia w gminie Lipsko.

Tabela 1**Ogólna liczba bezrobotnych w gminie Lipsko w latach 2006 – 2011**

Lata	Liczba bezrobotnych na koniec roku	Osoby bezrobotne według wieku					
		18-24 lat	25-34 lat	35-44 lat	45-54 lat	55-59 lat	60-64 lat
2006	1.024	254	289	214	220	41	6
2007	879	202	230	181	203	54	9
2008	785	178	213	164	172	5	13
2009	897	215	247	169	186	68	12
2010	832	188	261	175	188	80	15
2011	744	170	205	120	159	68	22

Z przedstawionej tabeli wynika, że z roku na rok bezrobocie w naszej gminie zmniejsza się.

Najbardziej skutki bezrobocia odczuwane są przez tych ludzi, którzy wcześniej pracowali i potrafili zabezpieczyć sobie byt, a utrata pracy i dochodów radykalnie zmieniła ich sytuację. Ludzie ci muszą odzwyczaić się od dawnego stylu życia. Zwrócenie się do Ośrodka Pomocy Społecznej o wsparcie było dla nich bardzo upokarzające. Zazwyczaj zgłaszają się w ostateczności, kiedy nie widzą innych możliwości na uzyskanie środków do życia. Największa część wypłacanych zasiłków dla bezrobotnych to zasiłki okresowe (tabela 2) i zasiłki celowe (tabela 3).

Tabela 2**Wypłata zasiłków okresowych w latach 2006 – 2011**

Lata	Liczba osób otrzymujących zasiłki okresowe		Kwota wydatkowana na zasiłki okresowe
		W tym z tytułu bezrobocia	
2006	137	137	79.900
2007	130	106	80.000
2008	117	92	103.853
2009	99	81	78.300
2010	90	69	88.000
2011	67	57	76.434

Źródło: Opracowanie własne na podst. danych Ośrodka Pomocy Społecznej

Tabela 3**Liczba zasiłków celowych w poszczególnych latach**

Lata	Liczba przyznanych zasiłków celowych	Kwota wydatkowana na zasiłki celowe
2006	577	100.784
2007	278	114.439
2008	212	90.021
2009	240	104.446
2010	489	125.240
2011	286	126.063

Zmiana ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku określiła wypłaty zasiłków okresowych jako zadanie własne gminy, do grudnia 2010 roku dotowane przez budżet państwa w całości, a od 2011 roku w wysokości 80% wysokości zadania.

Liczba osób korzystających z zasiłku okresowego nieznacznie zmniejsza się, natomiast wzrastają kwoty wydatkowane na zasiłki w kolejnych latach. Spowodowane jest to tym, że od 2008 roku minimalna wysokość zasiłku nie może być niższa niż 50% różnicy między kryterium dochodowym, a posiadany dochodem osoby samotnie gospodarującej lub rodziny.

Zasiłki okresowe przyznawane są zazwyczaj na krótkie 2-3 miesięczne terminy, aby korzystający nie traktował zasiłku jako wystarczające, pewne źródło dochodu i był niejako zmuszony, zmobilizowany do aktywnego poszukiwania pracy i wyjścia z trudnej sytuacji.

Szerzące się w gminie Lipsko bezrobocie oraz wzrost liczby świadczeniobiorców (tabela 4) wzmogło aktywność władz lokalnych w szukaniu sposobów umożliwiających rozwiązywanie tego problemu społecznego.

Tabela 4.**Liczba świadczeniobiorców Ośrodka Pomocy Społecznej w Lipsku w latach 2006 – 2011**

Lata	Rzeczywista liczba osób otrzymujących pomoc	Rzeczywista liczba osób korzystających ze świadczeń zleconych	Rzeczywista liczba osób korzystających ze świadczeń własnych
2006	947	50	917
2007	672	54	641
2008	537	54	501
2009	516	57	471
2010	581	2	579
2011	516	2	514

Źródło: Opracowanie własne, op.cit.

Przyznawana pomoc finansowa nie może być za duża, bo wtedy osłabia i eliminuje motywację do aktywniejszego, samodzielnego działania, umacnia w bierności i roszczeniowości.

Na podstawie analizy dokumentów Ośrodka Pomocy Społecznej w Lipsku i wieloletnich doświadczeń w pracy zawodowej stwierdza się, że niestety najskuteczniejszym sposobem ze strony pracownika socjalnego „przekonywującym” np. bezrobotnego do poszukiwania i podjęcia pracy jest znaczne ograniczenie pomocy finansowej czy zamiana na formę niepieniężną. Ale z drugiej strony nie można odmawiać pomocy w przypadku, gdy jest ona warunkiem przetrwania.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lipsku oprócz zasiłków okresowych i celowych wypłaca inne rodzaje zasiłków.

Największą grupę stanowią zasiłki stałe dla osób niezdolnych do pracy z powodu wieku lub inwalidztwa, nie mających własnych źródeł dochodu lub posiadających dochód niższy od kryterium dochodowego określonego ustawą

Tabela 5.**Liczba zasiłków stałych wypłacanych w latach 2006 – 2011**

Lata	Liczba zasiłków stałych	Kwota wydatkowana na zasiłki stałe
2006	50	160.508
2007	54	188.190
2008	53	186.994
2009	57	191.322
2010	56	204.342
2011	53	209.145

Źródło: Opracowanie własne, op.cit.

Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku określiła wypłaty zasiłków stałych i opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne jako zadanie zlecone gminie i dotowane przez budżet państwa. Zmiana w/w ustawy określiła przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych i opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne za osoby pobierające zasiłek stały od 1 sierpnia 2009 roku jako zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. Zadanie dotowane z dotacji państwa w całości, a od 2011 roku w 80%. Pozostałe 20% stanowią środki własne.

Od 01 maja 2004 roku zasiłek stały dla osób rezygnujących z pracy w celu sprawowania bezpośredniej opieki nad chorym dzieckiem przybrał nazwę – świadczenia pielęgnacyjnego i jest wypłacany przez dział świadczeń rodzinnych Ośrodka.

Poniższa tabela nr 6 przedstawia liczbę świadczeniobiorców i kwoty wydatkowane na świadczenia rodzinne i zaliczkę alimentacyjną.

Tabela nr 6

Świadczenia rodzinne

Nazwa świadczenia	Rok			
	2008	2009	2010	2011
Liczba świadczeń-zasiłki rodzinne, dodatki do zasiłków rodzinnych i zaliczka alimentacyjna	24.235	20.924	18.352	16.652
Kwota wydatkowana na zasiłki rodzinne i zaliczkę alimentacyjną	1.945.180	1.977.159	2.071.400	1.919.766
Liczba świadczeń – świadczenia opiekuńcze	3.454	3.897	4.723	5.133
Kwota wydatkowana na świadczenia opiekuńcze	587.724	664.671	881.494	1.103.905

Źródło: Opracowanie własne, op.cit.

Ośrodek opłaca składki emerytalno – rentowe dla 34 osób i składki zdrowotne dla 82 osób. Głównie są to osoby otrzymujące świadczenia opiekuńcze i zasiłki stałe z pomocy społecznej.

Osoby zgłaszające się do Miejsko – Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lipsku z reguły są z nastawieniem roszczeniowym, oczekują przede wszystkim pomocy pieniężnej. Otrzymany zasiłek usypia jednak ich aktywność i w rezultacie

do niczego nie prowadzi. Osoba taka, prędzej czy później pojawia się w Ośrodku, a przecież w pomocy nie o to chodzi. Dlatego potrzebne są różne inne formy pomocy

Osobom i rodzinom żyjącym w warunkach zagrażających ich egzystencji potrzebna jest pomoc całościowa, obejmująca zarówno pobudzenie aktywności w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, jak i wypłacanie określonych świadczeń. Poniższa tabela ukazuje wzrost środków finansowych na pomoc społeczną.

Tabela 7.

Wydatkowany budżet na pomoc społeczną w Lipsku w latach 2008 - 2011

Lata	Kwotawydatkowana na zadania zlecone	Kwotawydatkowana na zadania własne	Razem: zadania zlecone i własne
2008	2.791.898	391.546	3.183.444
2009	2.903.152	398.487	3.301.639
2010	3.028.355	611.192	3.639.547
2011	3.092.371	587.692	3.680.063

Źródło: Opracowanie własne. op. cit.

4.2 Pomoc w naturze i usługach

Ustaw o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku przewiduje także możliwość przyznania świadczeń w naturze i usługach. Ustawa nakłada na gminy obowiązek udzielania schronienia, gorącego posiłku, niezbędnej odzieży osobie tego potrzebującej.

„Już ustawa z dnia 14 czerwca 1996 roku sprecyzowała przepis, w jakiej formie pomoc może być udzielana dzieciom i młodzieży. „Gorący posiłek przysługuje osobie, która własnym staraniem nie jest w stanie go zapewnić. Pomoc ta może być realizowana w formie zakupu posiłków”. Zakup posiłków dla dzieci i młodzieży odbywa się w szkole. Pomoc rzeczowa w postaci gorącego posiłku to zadanie własne gminy.

Miejsko – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lipsku prowadzi dożywianie uczniów od 1990 roku. Dożywianie odbywa się w pięciu szkołach podstawowych: Lipsku, Szymanowie, Woli Soleckiej, Krępie Kościelnej i Długowoli, w dwóch

gimnazjach: Krępa Kościelna i Lipsko, w przedszkolach: Krępa Kościelna, Długowola i Lipsko oraz w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Lipsku i w Ośrodku w Hucie.

Dożywianie dzieci w szkołach i przedszkolach oraz pomoc w formie świadczenia rzeczowego z przeznaczeniem na zakup żywności realizowane jest w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”

Tabela 8.

Liczba dzieci korzystających z bezpłatnych posiłków w szkole oraz liczba osób korzystających ze świadczenia pieniężnego na zakup posiłku w latach 2008 – 2011

Lata	Liczba uczniów korzystających z posiłku	Liczba osób korzystających ze świadczenia pieniężnego	Kwota wydatkowana
2008	220	332	122.018
2009	197	342	117.000
2011	167	272	115.000
2011	218	257	90.762

Źródło; Opracowanie własne, op. Cit.

W ramach realizacji tego programu zostały doposażone w sprzęt stołówki: Krępa Kościelna, Długowola, Wola Solecka i Lipsko.

W 2010 roku wszystkie dzieci korzystające z pomocy w formie dożywiania otrzymały paczki żywnościowe.

Dzieci korzystające z bezpłatnych posiłków w szkole pochodzą z rodzin o najniższych dochodach, bezrobotnych, dotkniętych chorobą alkoholową. Dla niektórych dzieci jest to jedyny gorący posiłek w ciągu dnia.

Pomocy w formie bezpłatnych posiłków Ośrodek udziela również osobom starszym, samotnym, nie posiadającym własnego źródła dochodu.

W każdym roku Ośrodek organizuje zbiórkę odzieży, obuwia, sprzętu gospodarstwa domowego, mebli i pościeli. Pozwala to na zaspokojenie niezbędnych potrzeb dla osób samotnych, starszych, rodzin wielodzietnych i niezaradnych

zyciowo. Najczęściej zbiórki te organizowane są wczesną jesienią po to, by zostały rozdysponowane przed nadejściem zimy.

Z okresem zimy związana jest również pomoc w formie zakupu opału dla osób starszych i niepełnych.

W każdym roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Lipsku, przy współudziale innych instytucji czy organizacji, organizuje paczki żywnościowe z okazji „Mikołajek” dla dzieci niepełnosprawnych z terenu Miasta i Gminy Lipsko.

Inną formą pomocy środowiskowej są świadczenia w formie usług opiekuńczych dla osób samotnych – samotnie gospodarujących, „które ze względu na wiek, chorobę lub z innych przyczyn wymagają pomocy ze strony innych osób w czynnościach życia codziennego” tak jak: zakupy, sprzątanie, załatwianie spraw osobistych, pielęgnacyjnych. „Usługi te mogą być przyznane również osobom, które wymagają pomocy innych osób, a rodzina nie jest w stanie takiej pomocy udzielić”.

Formę pomocy środowiskowej stanowią również specjalistyczne usługi opiekuńcze, które Ośrodek realizuje od 2009 roku. Specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb osób wymagających pomocy w tej formie, wynikających z rodzaju ich schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi są zadaniem zleconym.

4.3. Praca socjalna

Przyczyną trudnej sytuacji życiowej i materialnej znacznej kategorii klientów pomocy społecznej jest bezrobocie. Narastające bezrobocie i idące za nim ubóstwo wywołują pewne negatywne zjawiska. Wśród nich należy wymienić izolację bezrobotnych i ubogich od reszty społeczeństwa. Poza przyznawaniem zasiłków pieniężnych, w naturze, jedną z głównych funkcji pomocy społecznej jest praca socjalna. „Podmiotem jej działania są osoby i rodziny, których sytuacja odbiega od oczekiwań i norm społecznych”.

Praca socjalna zawsze musi uwzględniać fakt, że człowiek żyje w określonej społeczności. Wpływa ona na jego zachowania i możliwości radzenia sobie z problemami. Z tego faktu wynika konieczność zapobiegania izolacji jednostki wobec

otoczenia. Może ona prowadzić do poczucia obcości we własnym środowisku, a w konsekwencji do ucieczki

w świat alkoholu, narkotyków, przestępczości i innych form patologii.

Największą patologią, z jaką mają do czynienia pracownicy socjalni Ośrodka Pomocy Społecznej w Lipsku jest alkoholizm. Praca socjalna z tą grupą klientów, także z ich rodzinami, polega na przekonywaniu ich o potrzebie podjęcia leczenia odwykowego, terapii w grupach samopomocowych i Klubie Abstynenta.

W pracy socjalnej pomocy społecznej duże znaczenie ma stosowana przez pracownika socjalnego technika kontraktu socjalnego.

Kontrakt ma wiele cech umowy prawnej. Jego przedmiotem jest współpraca z Miejsko – Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w celu podjęcia przez klienta prób radzenia sobie samemu. Natomiast Ośrodek zobowiązuje się do udzielania mu wsparcia w postaci różnych form pomocy. Jednak w przypadku zerwania, czy nie realizowania podpisanych przez klienta zobowiązań, pracownik ma prawo ograniczyć lub odmówić dalszego świadczenia pomocy.

Nie można mówić o prawidłowym rozwiązywaniu problemów społecznych bez stosowania pomocy w formie pracy socjalnej. Pracą socjalną objęte są właściwie wszystkie kategorie osób i rodzin korzystające z pomocy. Poniższa tabela przedstawia ogólną charakterystykę osób i rodzin objętych pomocą społeczną oraz liczbę środowisk, które tylko objęte były pracą socjalną w poszczególnych latach.

Tabela 9.

Charakterystyka osób i rodzin objętych pomocą w latach 2008 – 2011

Lata	Bezrobocie	Ubóstwo	Alkoholizm	Niepelnosprawność	Wielodzietność	Rodziny niepełne	Praca Socjalna
2008	211	273	49	84	41	25	68
2009	208	265	92	91	37	29	62
2010	324	350	90	92	43	33	64
2011	327	362	69	126	48	26	112

Źródło: Opracowanie własne, op. Cit.

Z danych liczbowych przedstawionych w tabeli 9 wynika, że największą grupę osób korzystających z pomocy Ośrodka są osoby bezrobotne, a z tym wiąże się ubóstwo. Wśród nich są rodziny, w których obydwójce małżonkowie nie pracują, a ich jedynym źródłem dochodu jest praca dorywcza. Jedynie w okresie letnim osoby

te mogą cokolwiek dorobić „na życie”, czyli „sami sobie pomóc”. W tym okresie zmniejsza się liczba klientów pomocy społecznej.

W strukturze udzielanej pomocy przez Ośrodek wspomnieć należy o dodatkach mieszkaniowych.

Od 2001 roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Lipsku prowadzi wypłaty dodatków mieszkaniowych. Od 2004 roku jest to zadanie własne gminy.

Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 roku o dodatkach mieszkaniowych wprowadziła między innymi przeprowadzanie wywiadów środowiskowych przez pracowników socjalnych u osób ubiegających się o dopłaty do czynszu.

Prawie 2/3 środowisk korzystających z pomocy Ośrodka stanowią te, które objęte są pomocą w sposób ciągły lub przez dłuższy okres czasu, najczęściej obie te cechy występują łącznie.

W tej grupie ok.35% stanowią środowiska, dla których główną formą pomocy są świadczenia dotowane przez budżet państwa. Natomiast ok.25% stanowią te, które należy uznać za „uzależnione” od pomocy. Są to osoby i rodziny, które świadczenia z pomocy społecznej traktują jako stałe źródło dochodu, zaś bycie klientem Ośrodka jako sposób na życie. Nie są oni zainteresowani zmianą swojej sytuacji, zaś odpowiedzialność za życie swoje i bliskich zrzucają na barki pracowników socjalnych. Cechą charakterystyczną tej grupy osób są postawy roszczeniowe i syndrom „wyuczonej bezradności”. Niejednokrotnie „wzorzec klienta pomocy społecznej” przekazywany jest z pokolenia na pokolenie i grupę tę można uznać za wykluczoną społecznie.

Przyczyn wykształcenia się w osobach i rodzinach syndromu „uzależnienia” jest wiele, do najważniejszych można zaliczyć: długotrwałe bezrobocie, niezaradność życiowa, wyuczona bezradność, wzorce przekazywane z pokolenia na pokolenie, „wygodnictwo”, uzależnienie od alkoholu. Jedną z przyczyn jest również to, że przed laty pomoc była świadczona bez żadnych zobowiązań. Dopiero od niedawna działania z zakresu pracy socjalnej SA realizowane na rzecz uaktywnienia poszczególnych osób i rodzin i mają na celu doprowadzenie do ich usamodzielnienia.

Praca na rzecz usamodzielnienia tej grupy osób jest szczególnie trudna i wymaga czasu oraz przygotowania kompleksowych programów z zakresu aktywizacji społeczno – zawodowej. Winny one w szczególności uwzględniać

minimalizowanie skutków długotrwałego bezrobocia, działania samopomocowe, pracę wolontarystyczną, edukację z zakresu form aktywnego poszukiwania pracy oraz zatrudnienie socjalne. W ich realizację powinny natomiast zaangażować się wszystkie podmioty zajmujące się rozwiązywaniem problemów społecznych.

4.4. Przemoc w rodzinie

Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 roku „O zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw” wprowadziła do zadań gminy zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie: opracowanie i realizację gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia oraz tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Uchwałą Nr LV/311/201 Rady Miejskiej w Lipsku z dnia 25 października 2010 roku został uchwalony tryb i sposób powoływania i odwoływania członków zespołu interdyscyplinarnego oraz szczegółowych warunków funkcjonowania zespołu.

Zarządzeniem Nr 262/61/2010 Burmistrza Miasta i Gminy Lipsko z dnia 15 listopada 2010 roku został powołany zespół interdyscyplinarny do realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W skład zespołu wchodzi :

- przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej
- przedstawiciele gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych
- przedstawiciele policji
- przedstawiciele oświaty
- przedstawiciele jednostek służby zdrowia
- kuratorzy sądowi i przedstawiciele prokuratury
- przedstawiciele organizacji pozarządowych

Wszyscy przedstawiciele wymienionych jednostek działają na podstawie porozumień zawartych z Burmistrzem Miasta i Gminy Lipsko

Członkowie zespołu interdyscyplinarnego współpracują z Miejsko – Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Lipsku, który jest odpowiedzialny za koordynację zadań natomiast podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty”.

Procedura „Niebieskie Karty” obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,

gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie. Wymienione podmioty działają w oparciu o zasadę współpracy i przekazują informację o podjętych działaniach przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego.

Członkowie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej udzielają pomocy osobie co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie. Podejmują również działania w stosunku do osoby, która stosuje przemoc w rodzinie, w celu zaprzestania stosowania tego rodzaju zachowań. Opracowują także indywidualny plan pomocy dla osoby dotkniętej przemocą, który zawiera propozycje działań pomocowych.

W ramach procedury „Niebieskie Karty” pracownik socjalny Ośrodka diagnozuje sytuację i potrzeby osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie poprzez przeprowadzenie wywiadu środowiskowego. Do zadań pracownika socjalnego należy również udzielenie kompleksowych informacji o możliwościach uzyskania pomocy,

w szczególności psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej, oraz wsparcia w tym o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Posiedzenia zespołu interdyscyplinarnego zwoływane są w zależności od potrzeb, jednak nie rzadziej niż raz na trzy miesiące. Zespół interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze w celu rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach. Prace w ramach grup roboczych są prowadzone w zależności od potrzeb zgłaszanych przez zespół interdyscyplinarny lub wynikających z problemów występujących w indywidualnych przypadkach.

Tabela nr 1

Liczba Niebieskich Kart

Lata	Liczba Niebieskich Kart	Liczba posiedzeń Grupy Roboczej
2011	20	8

Źródło: Opracowanie własne, op.cit.

Miejsko – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lipsku zapewnia obsługę organizacyjno – techniczną zespołu interdyscyplinarnego.

4.5. Wspieranie rodziny i piecza zastępcza

Głównym założeniem prawnym ustawy z dnia 09 czerwca 2011 roku o **wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej** jest udzielanie wsparcia rodzinom z problemami zamiast odbierania im dzieci.

Rodzinie przeżywającej trudności w wypełnieniu funkcji opiekuńczo – wychowawczej Ośrodek udziela wsparcia, które polega w szczególności na:

- analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie
- wzmocnieniu roli i funkcji rodziny
- rozwijaniu umiejętności opiekuńczo – wychowawczych rodziny
- podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny
- przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny

Pracownik socjalny przeprowadza wywiad środowiskowy w rodzinie będącej w kryzysie i wnioskuje o przydzielenie rodzinie asystenta rodziny. Asystent rodziny prowadzi prace z rodziną w miejscu jej zamieszkania. Wspieranie rodziny jest prowadzone za jej zgodą

i aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego. Praca z rodziną jest prowadzona także w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną. Rolą asystenta rodziny jest praca w kierunku powrotu dzieci do środowiska.

Do zadań asystenta rodziny należy w szczególności:

- opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym
- udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego

- udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych, wychowawczych z dziećmi
- wspieranie aktywności społecznej rodzin, motywowanie do podnoszenia kwalifikacji zawodowych
- udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymaniu pracy zarobkowej
- udzielanie wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych
- prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci
- sporządzanie, na wniosek sądu, opinii o rodzinie i jej członkach
- współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej oraz organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny
- współpraca z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą, powołanych zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Plan pracy sporządzony przez asystenta rodziny obejmuje zakres realizowanych działań mających na celu przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, a także zawiera terminy ich realizacji i przewidywane efekty. Okresowa ocena sytuacji rodziny sporządzana jest p asystenta rodziny, nie rzadziej, niż co pół roku. Monitorowanie ciągłe funkcjonowania rodziny odbywa się również po zakończeniu pracy z rodziną.

ROZDZIAŁ V.

Analiza SWOT.

Jedną z najbardziej popularnych technik służących do konstruowania strategii jest analiza SWOT. Analiza SWOT: mocne strony (Strengths), słabe strony (Weaknesses), szanse (Opportunities), zagrożenia (Threats) ma na celu zbadanie i przeprowadzenie kompleksowej oceny zdolności do działania w konkretnym otoczeniu.

Najogólniej rzecz ujmując, analiza SWOT polega na zbadaniu silnych i słabych stron instytucji, a następnie ich konfrontacji z szansami i zagrożeniami tkwiącymi w jej bliższym i dalszym otoczeniu. Pozwala oszacować potencjał, jakim dysponujemy oraz odpowiedzieć na pytanie w jakim stopniu nasze zasoby odpowiadają potrzebom i wymogom środowiska, w którym działamy.

Badanie grupy czynników są definiowane w następujący sposób:

- **Silne strony** (wewnętrzne czynniki pozytywne) to przede wszystkim to, co wyróżnia nas na tle innych. Są to dziedziny działalności, które tworzą pozytywny wizerunek instytucji.
- **Słabe strony** (wewnętrzne czynniki negatywne) to te aspekty funkcjonowania, które ograniczają sprawność i mogą blokować rozwój instytucji.
- **Szanse** (zewnętrzne czynniki pozytywne) to wszystkie wydarzenia i procesy w otoczeniu, które tworzą sprzyjającą dla instytucji sytuację. Są to takie kierunki działalności, które mogą przynieść w przyszłości pozytywne społeczne efekty.
- **Zagrożenia** (zewnętrzne czynniki negatywne) to zbiór wydarzeń i procesów, które tworzą niekorzystną dla instytucji sytuację w otoczeniu. Zagrożenia są postrzegane jako bariery, utrudnienia i możliwości niebezpieczeństwa.

W oparciu o charakterystykę Miasta i Gminy Lipsko, strukturę udzielanej pomocy przez Ośrodek Pomocy Społecznej oraz przedstawienie najważniejszych problemów społecznych można wskazać najważniejsze dla lokalnej społeczności deficyty a co za tym idzie na wyłonienie potrzeb, metod szans i zagrożeń. Dzięki analizie SWOT możemy określić słabe i mocne strony oraz najważniejsze czynniki zewnętrzne: szanse i zagrożenia.

5.1. ANALIZA SWOT GMINY LIPSKO.

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - dobrze zdiagnozowane niektóre obszary problemowe , np. bezrobocie, niepełnosprawność, wielodzietność, alkoholizm, - wykwalifikowana kadra instytucji pomocy społecznej, - dobrze przygotowana kadra do pracy z osobami uzależnionymi, - prawidłowe wykorzystywanie środków finansowych z zezwoleń, - dobra współpraca ośrodka pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi i instytucjami zajmującymi się rodzinami z różnymi problemami, - aktywny udział pracowników ośrodka w pracach Stowarzyszenia Wspierania Aktywności Społecznej „Winda”, - udział ośrodka w programie „Wolontariat w Ośrodkach Pomocy Społecznej” - aktywne poszukiwanie środków pozabudżetowych, - wsparcie samorządu dla grup nieformalnych zajmujących się pomocą dzieciom i młodzieży, - doświadczenia w zakresie pisania i realizacji programów profilaktycznych i naprawczych, 	<ul style="list-style-type: none"> - postępujące zubożenie mieszkańców, - rosnąca ilość osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym lub wykluczonych społecznie, - niewystarczające środki na realizację działań profilaktycznych i naprawczych, - wysoka stopa bezrobocia, - niski poziom wynagrodzeń, - wzrost zatrudnienia „na czarno” - odpływ wykwalifikowanej kadry, - brak bazy lokalowej dla rozwiązywania problemów osób uzależnionych, - brak miejsc pobytu dla ofiar przemocy, - społeczność lokalna niechętnie włącza się w działania samopomocowe, - przeciążenie pracowników ośrodka pomocy społecznej ilością zadań, - trudności lokalowe Ośrodka Pomocy Społecznej, - brak działań w kierunku rozwoju zastępczej opieki rodzinnej, - nie podnoszenie kwalifikacji zawodowych przez osoby bezrobotne, - brak standardów usług dla osób starszych, - niski poziom życia osób starszych, - istnienie barier architektonicznych utrudniających pełen udział w życiu

<p>-otwarcie na nowe doświadczenia i wiedzę,</p> <p>- w miarę stabilna liczba świadczeniobiorców pomocy społecznej,</p> <p>- istnienie przepływu informacji pomiędzy podmiotami pomocowymi,</p> <p>- rozpowszechnianie postaw charytatywnych i filantropijnych,</p> <p>- wystarczająca baza zabezpieczająca potrzeby społeczne: sieć placówek oświatowych, rozbudowane zaplecze kulturowe,</p> <p>- podmiotowe traktowanie osób starszych i niepełnosprawnych,</p> <p>- wzrastająca akceptacja osób niepełnosprawnych,</p> <p>- wzrastająca dostępność do szkół ponadgimnazjalnych i wyższych,</p> <p>- środowiskowa opieka nad dziećmi (światlice terapeutyczne),</p>	<p>społecznym osobom niepełnosprawnym,</p> <p>- brak wystarczającej ilości mieszkań komunalnych i socjalnych,</p> <p>- niska aktywność społeczna mieszkańców,</p> <p>- brak precyzyjnych przepisów prawnych i ciągle ich zmiany,</p> <p>- istniejąca biurokracja,</p> <p>- odpływ młodzieży do większych miast,</p> <p>- wyuczona bezradność i roszczeniowość postaw.</p>
UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	
Szanse	Zagrożenia
<p>- uzależnienie traktowane jako problem społeczny,</p> <p>- współpraca fachowców różnych dziedzin na rzecz przeciwdziałania patologiom,</p> <p>- stałe doskonalenie kwalifikacji zawodowych wśród kadry pomocy społecznej,</p> <p>- wzrastanie znaczenia organizacji pozarządowych na rzecz pomocy dzieci, młodzieży, osób niepełnosprawnych, starszych</p>	<p>- odległość od dużych aglomeracji,</p> <p>- odpływ wykształconej młodzieży do miast,</p> <p>- brak spójnego i stabilnego systemu prawnego,</p> <p style="padding-left: 40px;">- odpływ wykwalifikowanej kadry poza granice kraju,</p> <p>- brak środków finansowych na realizację ustawowych zadań,</p>

<p>itp.</p> <ul style="list-style-type: none"> - wysoki poziom współpracy pomiędzy szkołą a rodziną, - prowadzenie działań profilaktycznych, - racjonalne rozdzielanie środków publicznych, - istnienie systemowych programów, - wymóg Unii Europejskiej dotyczący ujednolicenia standardów prowadzenia polityki społecznej, - pozytywne wzory społeczne wyniesione z tradycją, - środki z Unii Europejskiej, - tworzenie zróżnicowanych programów i alternatywnych form zatrudnienia, - świadomość społeczna, - wysoka ranga polityczna problemu (m.in. bezrobocia), - rozwój infrastruktury społecznej i technicznej, - możliwość zlecania zadań organizacjom pozarządowym z zakresu pomocy społecznej, - inicjowanie rozwoju wolontariatu, - wzrastająca akceptacja osób niepełnosprawnych, - wzrastająca dostępność do szkół ponadgimnazjalnych i wyższych, - rozwój organizacji pozarządowych na terenach wiejskich, 	<ul style="list-style-type: none"> - wysokie bezrobocie, - rozwarstwienie społeczeństwa, - narastanie problemu ubóstwa, - negatywne trendy demograficzne i ekonomiczne, - przyzwolenia kulturowe, - braki w infrastrukturze, - brak spójności między strukturą zatrudnienia a systemem kształcenia zawodowego, - niestabilność ustawodawstwa, - świadomość społeczna, - omijanie ustawodawstwa przy rozwiązaniach architektonicznych dla niepełnosprawnych, - istnienie zjawiska nielegalnego zatrudnienia, - wzrastające zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i stacjonarne, - wzrost patologii społecznych, - wąska oferta form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, - występowanie zjawiska bezsilności, bezradności i zmęczenia, - zjawisko wyuczonej bezradności i uzależnienia od pomocy społecznej, - niestabilna polityka państwa,
---	--

Analiza słabych i mocnych stron pozwala stwierdzić, iż instytucje pomocy społecznej na terenie miasta i gminy Lipsko posiadają silne zaplecze kadrowe, osób

wykształconych i skierowanych na działania pro-społeczne. Atutem naszego ośrodka pomocy społecznej jest wielokierunkowość działań przyczyniających się do poprawy sytuacji społecznej mieszkańców całej gminy. Słabością natomiast jest niewystarczająca ilość środków finansowych na działania wynikające z ustaw, oraz bardzo trudne warunki lokalowe pracowników Ośrodka, co znacznie utrudnia obsługę klientów pomocy społecznej.

W sytuacji niestabilnego ustawodawstwa konieczne są ciągłe szkolenia i dokształcania pracowników. Dobre rozeznanie środowiska, jego potrzeb daje szansę na szybkie i efektywne działania ośrodka pomocy społecznej, organizacji pozarządowych i innych instytucji zajmujących się pomocą. Słabością są również pojedyncze działania i brak integracji społecznej na rzecz określonej grupy.

Mocną stroną jest aktywny udział wszystkich pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej w Lipsku i Lipskiego Centrum Kultury w pracach Stowarzyszenia Wspierania Aktywności Społecznej „Winda”. Szansami dla nas są niewątpliwie możliwości wykorzystania funduszy unijnych na realizację programów wsparcia dla osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej, jak również działania samorządów gmin i powiatu dla wzrostu gospodarczego regionu.

ROZDZIAŁ VI

CELE STRATEGICZNE I CELE OPERACYJNE.

Cele Strategii tworzą uporządkowaną i spójną strukturę hierarchiczną, na którą składają się:

- ⇒ Misja Strategii – odnosząca się do głównej idei dokumentu i wskazująca na pożądany stan, do którego należy dążyć wdrażając poszczególne cele Strategii,
- ⇒ Cel nadrzędny – określający główny kierunek działań w zakresie pomocy społecznej,
- ⇒ Priorytety (cele pośrednie) – prowadzące do osiągnięcia celu nadrzędnego,
- ⇒ Cele operacyjne – zdefiniowane dla każdego z priorytetów i precyzujące, w jaki sposób poszczególne priorytety będą wdrażane za pomocą określonych działań.

6.1. Misja Strategii

Misją Strategii jest podniesienie poziomu życia ludności przez pełniejsze zaspokojenie potrzeb społecznych.

6.2. Cel nadrzędny Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Problemy społeczne mają wielowymiarowy charakter i ich rozwiązanie wymaga systemowych rozstrzygnięć, zintegrowanej współpracy instytucjonalnej, angażującej sferę polityczną, gospodarczą i społeczną. Dlatego też **wskazane jest stworzenie zintegrowanego systemu pomocy skierowanego ku całej rodzinie, a nie odrębnie do poszczególnych jej członków. Należy doprowadzić do wypracowania wspólnych programów i współdziałania wszystkich podmiotów powołanych w celu rozwiązywania społecznych problemów** (przedstawiciele władzy lokalnej, pomocy społecznej, oświaty, kultury, zdrowia, organizacje pozarządowe, kościelne itp.).

Przedstawiciele w/w instytucji i organizacji muszą prowadzić nie tylko wspólne działania w celu rozwiązywania lub łagodzenia problemów istniejących, ale też przeciwdziałania ich powstawaniu.

Podejmowane wspólnie działania winny mieć również na celu przeciwdziałanie społecznemu wykluczeniu osób i grup oraz włączanie w życie społeczne środowisk

już wykluczonych. Podmioty realizujące powyższe zadania muszą zwiększać efektywność swoich działań, w szczególności poprzez podnoszenie kwalifikacji ich przedstawicieli oraz wprowadzanie nowych form pracy. Niezbędne jest także uzupełnienie brakujących elementów infrastruktury socjalnej, bez której niemożliwa będzie realizacja założonych celów.

Przygotowywane programy profilaktyczne i naprawcze oraz ich realizacja muszą być poddawane społecznej ocenie i w razie konieczności aktualizowane i dostosowywane do aktualnych potrzeb i sytuacji.

6.3. PRIORYTETY

Wszystkie cele przyjęte w powyższym dokumencie są ze sobą ściśle powiązane i wymagają jak najszybszego wdrożenia, ponieważ odnoszą się do poprawy życia mieszkańców miasta i gminy, w szczególności zaś mają za zadanie zapobieganie marginalizacji osób i rodzin oraz reintegrację środowisk wykluczonych. Jednak ze względów finansowych oraz kadrowych realizacja wszystkich jednocześnie nie jest możliwa. Dlatego wybrano cele priorytetowe, których realizację należy rozpocząć w pierwszej kolejności. Do zadań o charakterze priorytetowym należy zaliczyć:

- ⇒ Zabezpieczenie środków materialnych na zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych osób i rodzin, a w szczególności świadczenie niezbędnej pomocy finansowej, rzeczowej i usługowej.
- ⇒ Przeciwdziałanie bezrobociu.
- ⇒ Redukowanie zjawiska ubóstwa.
- ⇒ Zahamowanie zjawiska alkoholizmu oraz pomoc osobom i rodzinom dotkniętym problemem alkoholowym.
- ⇒ Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych poprzez integrację w środowisku lokalnym oraz likwidowanie barier dyskryminujących te osoby.
- ⇒ Zahamowanie zjawiska przemocy w rodzinie i złagodzenie jego skutków.
- ⇒ Umacnianie roli rodziny, a w szczególności rodzin wielodzietnych, niepełnych, wychowujących dzieci niepełnosprawne i rodzin niewydolnych wychowawczo.

6.4. CELE OPERACYJNE.

Uwzględniając założenia strategii na lata 2006- 2015 sformułowano następujące cele operacyjne:

1.ZABEZPIECZENIE ŚRODKÓW MATERIALNYCH NA ZASPOKOJENIE PODSTAWOWYCH POTRZEB BYTOWYCH OSÓB I RODZIN.

Celem tych działań jest zabezpieczenie środków materialnych na zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych osób i rodzin /pomoc materialna, rzeczowa i usługowa.

Realizowany jest poprzez:

- świadczenie pomocy finansowej lub w naturze zgodnie z indywidualnymi potrzebami osób i rodzin
- świadczenie pomocy w formie dodatków mieszkaniowych
- realizacja świadczeń rodzinnych
- zabezpieczenie gorącego posiłku dzieciom w szkole
- zapewnienie pomocy w formie usług opiekuńczych , w razie konieczności
- zapewnienie całodobowej opieki w domu pomocy społecznej

Realizatorzy :

- MGOPS
- Gmina
- Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Organizacje i instytucje pozarządowe

Termin realizacji 2006 - 2015

2.PRZECIWDZIAŁANIE BEZROBOCIU.

- a. Wspieranie bezrobotnych w poszukiwaniu pracy.
  - aktywizacja zawodowa kobiet
  - integracja zawodowa bezrobotnych / projekty systemowe i konkursowe/
- b. Przeciwdziałanie oraz eliminowanie negatywnych skutków psychospołecznych bezrobocia oraz przeciwdziałanie uzależnieniom bezrobotnych świadczeniobiorców od instytucji pomocy społecznej.

Podstawowe działania w zakresie walki z bezrobociem to:

1. budowanie sieci współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz rozwiązywania problemu bezrobocia poprzez:
  - a. wzajemne informowanie o działaniach i prowadzenie bieżącej analizy bezrobocia
  - b. wspólne przygotowywanie i realizacja projektów na rzecz przeciwdziałania bezrobociu np. organizowania szkoleń dla bezrobotnych, przekwalifikowań itp.
  - c. tworzenie przyjaznych warunków do powstawania nowych miejsc pracy w gminie poprzez wspieranie przedsiębiorczości
  - d. zatrudnianie bezrobotnych w ramach aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu – roboty publiczne, prace interwencyjne, staże.

W wyniku negocjacji kontraktu socjalnego może być proponowana praca / roboty publiczne lub prace interwencyjne z PUP/ dla najbardziej aktywnych osób.

- e. działalność informacyjna dla bezrobotnych o możliwościach pomocowych, ich sytuacji prawnej, wskazanie uprawnień – tworzenie punktów informacyjnych
- f. prowadzenie przez pracowników socjalnych szeroko rozumianej pracy socjalnej, szczególnie z osobami i rodzinami zagrożonymi wykluczeniem społecznym z powodu długotrwałego bezrobocia.

Działania z zakresu pracy socjalnej to mobilizowanie podopiecznych do poszukiwania zatrudnienia i usamodzielniania się. W ramach tych działań podstawą pomocy staje się kontrakt socjalny zawierany pomiędzy bezrobotnym a pracownikiem socjalnym określający zasady współpracy oraz cele do których należy zmierzać.

Celem prowadzenia intensywnej pracy socjalnej jest kształtowanie u bezrobotnego odpowiedzialności za swój los i umiejętności przystosowania się do samodzielnego życia w obecnej rzeczywistości. Szczególnie ważna jest umiejętność gospodarowania ograniczonymi środkami finansowymi oraz planowania najbliższej przyszłości dla rodziny.

Osoby bezrobotne oraz ich rodziny dotyka wiele ograniczeń w zakresie funkcjonowania społecznego, wiele napięć w sferze życia psychicznego. Rozwiązaniem dla tej części problemów staną się grupowe formy pomocy np. grupy

samopomocowe, kursy pomocy bezrobotnemu prowadzone przez Ośrodek Pomocy Społecznej.

g. rozwiązywanie problemu bezrobocia systemowo, czyli z uwzględnieniem pomocy dla całej rodziny bezrobotnego

W zakresie tych działań planowane jest przeznaczenie środków finansowych pozostających w dyspozycji Ośrodka , w pierwszej kolejności na ochronę dzieci przed skutkami bezrobocia rodziców .

Priorytetem stanie się zapewnienie dzieciom : podstawowego wyposażenia do szkoły, w celu wyrównania szans edukacyjnych , ciepłego posiłku, możliwość uczestnictwa w zajęciach świetlicy środowiskowej.

Realizatorzy:

- Gmina
- Powiatowy Urząd Pracy
- Ośrodek Pomocy Społecznej
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Parafia Rzymsko-Katolicka

Termin realizacji 2006 - 2015

3.REDUKOWANIE ZJAWISKA UBÓSTWA.

Cel ten jest możliwy do osiągnięcia poprzez podjęcie działań ratunkowych, łagodzących i zapobiegających skutkom ubóstwa w gminie.

Działania ratunkowe to udzielanie doraźnej pomocy poprzez pomoc instytucji publicznych oraz pomoc organizacji pozarządowych.

Pomoc udzielana jest w formie pieniężnej i niepieniężnej. Świadczenia pieniężne udzielane przez MGOPS to różnego rodzaju zasiłki: celowe, okresowe, stałe, jak również inne formy pomocy np. świadczenia rodzinne, dodatki mieszkaniowe.

Świadczenia niepieniężne to przede wszystkim pomoc rzeczowa: obiadyw szkole, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania. Łagodzenie skutków ubóstwa to tworzenie zamkniętego rynku pracy poprzez organizowanie robót publicznych.

Z doświadczenia pracowników socjalnych wynika, że nie wystarczy osobom potrzebującym pomagać wyłącznie przez świadczenia pieniężne. Skutecznym sposobem reintegracji społecznej jest stworzenie warunków do wykorzystania drzemających w nich właściwości psychofizycznych, kwalifikacji zawodowych,

aktywności w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji. Takie możliwości daje tworzenie grup samopomocowych i działalność wolontariuszy.

Zapobieganie ubóstwu:

1. Zbudowanie systemu oparcia społecznego dla osób i rodzin ubogich. Tworzenie oparcia socjalnego, prawnego i psychologicznego /punkty informacyjno-konsultacyjne, grupy samopomocowe/
2. Nauczenie umiejętnego wykorzystania własnych zasobów / praca socjalna, doradztwo zawodowe/
3. Zbudowanie prawidłowej współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami zajmującymi się problemem ubóstwa.

Realizatorzy:

- Ośrodek Pomocy Społecznej
- Gmina
- Instytucje i organizacje pozarządowe
- Parafie Rzymsko-Katolickie
- Sponsorzy

Termin realizacji 2006 –2015.

4. ZAHAMOWANIE ZJAWISKA ALKOHOLOWYCH ORAZ POMOC OSOBOM I RODZINOM DOTKNIĘTYM PROBLEMEM ALKOHOLOWYM.

Kierunki działań:

- zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu
- udzielenie rodzinom , w których występują problemy alkoholowe pomocy psychologicznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, działania na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo – wychowawczych i socjo-terapeutycznych

- wspomaganie działalności instytucji , stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych.

Działania w przedmiocie uzależnienia od alkoholu można podzielić na :

1. Działania ratunkowe:

- informowanie o możliwościach leczenia – poradnictwo
- motywowanie do leczenia ambulatoryjnego , a w przypadkach skrajnych zamkniętego- praca socjalna

2. Wychodzenie z uzależnienia :

- zapewnienie możliwości leczenia / osoby uzależnionej i współuzależnionej /
- wzmocnienie efektów leczenia / rehabilitacja, grupy wsparcia, Klub Abstynenta „Krokus”/
- zapewnienie pracy dla osoby wychodzącej z uzależnienia – zatrudnienie socjalne
- konieczne jest stworzenie miejsc detoksykacyjnych celem leczenia osób uzależnionych w miejscowym szpitalu.

Niezbędnym jest uruchomienie programu wspierającego podmioty i instytucje pomagające osobom uzależnionym w wychodzeniu z nałogu i adaptacji do życia w społeczeństwie , poprzez pomoc pracodawcom zatrudniającym osoby wychodzące z nałogu, które podpiszą kontrakt socjalny z prac. socjalnym zobowiązujący do abstynencji oraz podjęcie przewidzianych programem zajęć.

3. Zapobieganie uzależnieniom :

- ciągle monitorowanie zjawiska , szczególnie wśród dzieci i młodzieży / ankiety w szkołach/
- edukacja – promowanie zdrowego stylu życia , szczególnie wśród dzieci i młodzieży / w szkołach, świetlicach środowiskowych/

Realizatorzy:

- Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Pedagodzy szkolni
- Ośrodek Pomocy Społecznej
- Poradnia Uzależnień
- Parfie Rzymsko-Katolickie

Termin realizacji 2007 –2015.

5. WYRÓWNYWANIE SZANS OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH poprzez integrację w środowisku lokalnym oraz likwidowanie barier dyskryminujących te osoby.

Cele szczegółowe :

1. stworzenie osobom niepełnosprawnym warunków do samodzielnego życia w środowisku lokalnym i rodzinnym / likwidacja barier architektonicznych przy współpracy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, środków PEFRON/.
2. likwidacja barier mentalnych społeczeństwa
3. pomoc rodzinom z niepełnosprawną osobą / organizowanie grup wsparcia np. dla rodziców wychowujących dziecko niepełnosprawne, dla rodzin z psychicznie chorym członkiem rodziny/
4. rozwój usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, w tym usług specjalistycznych.
5. Integracja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych / projekty konkursowe/

Kierunki działań:

- zapobieganie osamotnieniu i izolacji poprzez umożliwienie udziału w życiu kulturalno – społecznym
- utworzenie punktu informacji kompleksowej dla osób niepełnosprawnych w zakresie uprawnień, form pomocy , możliwości uzyskania sprzętu rehabilitacyjnego
- koordynacja działań różnych organizacji pozarządowych i instytucji świadczących usługi i pomoc na rzecz osób niepełnosprawnych
- stała wnikliwa diagnoza problemów osób niepełnosprawnych i ich rodzin
- współpraca z istniejącymi placówkami zajmującymi się wspieraniem osób niepełnosprawnych na terenie miasta i gminy

Zwiększenie wiedzy społeczeństwa na temat osób niepełnosprawnych poprzez :

- edukację rodzin w grupach samopomocowych
- wspieranie emocjonalne , psychologiczne i społeczne.

Realizatorzy:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Warsztaty Terapii Zajęciowej w Lipsku
- Ośrodek Pomocy Społecznej
- Dom Pomocy Społecznej

- Parafie Rzymsko-Katolickie
- PEFRON
- organizacje pozarządowe

Termin realizacji 2006 – 2015.

6. ZAHAMOWANIE ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE I ZŁAGODZENIE JEGO SKUTKÓW.

Kierunki działań:

1. zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie poprzez:
  - skuteczne i kompleksowe działania wszystkich służb, organizacji i instytucji zajmujących się tym problemem / policja, prokuratura, szkoły , świetlica środowiskowa, ośrodek pomocy społecznej /
  - szeroko rozumianą działalność informacyjno- edukacyjną o problemie przemocy w rodzinie poprzez media, szkoły , organizowanie kampanii informacyjnej przy współpracy z Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
2. Udzielanie pomocy ofiarom przemocy / pomoc materialna, prawna, opieka lekarska/.
  - zorganizowanie punktu konsultacyjno- prawnego przy Ośrodku Pomocy Społecznej / projekty konkursowe/
3. Podjęcie działań wobec sprawców przemocy :
  - skierowanie na leczenie
  - pomoc psychologiczna
  - praca socjalna /kontrakt socjalny/
4. Prowadzenie działań profilaktycznych szczególnie wśród dzieci i młodzieży
  - organizowanie spektakli profilaktycznych i innych spotkań poświęconych problematyce przemocy w rodzinie przy współpracy z Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
5. Tworzenie grup wsparcia dla ofiar przemocy przy współpracy z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie.

6. Podnoszenie kompetencji przedstawicieli służb i instytucji do udzielania pomocy ofiarom przemocy oraz podejmujących interwencje wobec sprawców, poprzez organizowanie szkoleń dla:

- policjantów
- przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości
- nauczycieli, pedagogów szkolnych
- prac. socjalnych
- członków komisji

W realizowaniu tych działań winny wziąć udział wszystkie osoby pracujące w instytucjach pomagających ofiarom przemocy. Problem przemocy w rodzinie powinien być na bieżąco monitorowany i corocznie uwzględniany w programie rozwiązywania problemów alkoholowych.

Realizatorzy:

- Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Komenda Powiatowa Policji
- Prokuratura Rejonowa
- Ośrodek Pomocy Społecznej
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Parafie Rzymsko-Katolickie

Termin realizacji 2006 –2015.

7. UMACNIANIE ROLI RODZINY W SZCZEGÓLNOŚCI RODZIN WIELODZIETNYCH, NIEPEŁNYCH, WYCHOWUJĄCYCH DZIECI NIEPEŁNOSPRAWNE I RODZIN NIEWYDOLNYCH WYCHOWAWCZO.

Kierunki działania :

1. Udzielanie pomocy materialnej rodzinom /zasiłki, dożywianie dzieci, wyprawka szkolna/.
2. Pomoc psychologiczna, prawna i pedagogiczna w Ośrodku Poradnictwa Socjalnego.
3. Promowanie modelu rodziny, a szczególnie rodzin wielodzietnych
  - w mediach lokalnych
  - podczas spotkań okolicznościowych w szkołach, przedszkolach i innych instytucjach np. Dzień Matki, Dzień Kobiet

4. Inspirowanie, tworzenie grup samopomocowych rodzin wielodzietnych, niepełnych , niewydolnych wychowawczo, wychowujących dzieci niepełnosprawne oraz tworzenie Klubów i Ośrodków Wsparcia dla rodzin.
5. Organizowanie i wspieranie imprez aktywizujących rodziny / kiermasze , pikniki, wycieczki itp./
6. Realizacja programów profilaktycznych oraz edukacyjnych w celu wspierania należytego wychowania dzieci i młodzieży.
7. Zapobieganie patologii rodziny, możliwość interwencji kryzysowych i pomoc w rozwiązywaniu trudnych sytuacji rodzinnych.
8. Umożliwienie dzieciom i młodzieży wypoczynku wakacyjnego przy współpracy z komisją rozwiązywania problemów alkoholowych poprzez pisanie programów systemowych i konkursowych.

Realizatorzy:

- Ośrodek Pomocy Społecznej
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Lipskie Centrum Kultury
- Organizacje pozarządowe
  - Wolontariusze, szkoły
  - Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
  - Parafie Rzymsko-Katolickie

Termin realizacji 2006 – 2015.

ZAKOŃCZENIE.

Większość problemów, z jakimi borykają się mieszkańcy miasta uznawana jest za problemy społeczne, będące konsekwencjami zakłóceń organizacji życia zbiorowego. Ich przykładem jest głównie bezrobocie, ubóstwo, uzależnienia, niepełnosprawność, przemoc w rodzinie, itp. Problemy te nie występują w izolacji od siebie, zachodzi pomiędzy nimi często związek przyczynowo-skutkowy np.: bezrobocie powoduje nie tylko utratę środków utrzymania, ale również pogłębienie i nawarstwienie innych problemów, takich jak: bezradność, izolacja społeczna, uzależnienia (często powodujące utratę pracy) itp.

Powyższe problemy będą się pojawiać lub pogłębiać na skutek braku zabezpieczenia finansowego. Gwarantem prawidłowego funkcjonowania człowieka jest bowiem zabezpieczenie podstawowych potrzeb życiowych- żywność, odzież, dach nad głową, itp.

Brak dostatecznych środków finansowych powoduje, że większość osób zgłasza się o wsparcie do pomocy społecznej. Dlatego też konieczne jest, aby w szczególnie trudnym dla osoby lub rodziny okresie udzielona pomoc pozwoliła na faktyczne zaspokojenie elementarnych potrzeb bytowych.. W przypadku braku możliwości radzenia sobie z czynnościami domowymi lub z samoobsługą, w celu jak najdłuższego zatrzymania osób w środowisku, zapewnienie pomocy usługowej.

Ciężar tej pomocy musi przejąć gmina, której sytuacja będzie tym trudniejsza, że dochodzą nowe zadania, dotychczas finansowane przez budżet państwa a obecnie przekazane do finansowania gminie. Z tego też względu należy poszukiwać dodatkowych środków np. unijnych oraz wspieranie gminy przez wszystkie podmioty, w tym organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwiązywania problemów społecznych. Poza wsparciem finansowym niezbędny jest rozwój taniego budownictwa oraz mieszkalnictwa socjalnego, dzięki czemu osobom i rodzinom o niskich dochodach łatwiej będzie radzić sobie z zaspokajaniem podstawowych potrzeb. Obok form pomocy o charakterze finansowym, rzeczowym lub usługowym, konieczne jest rozwijanie form pozamaterialnych w formie np.: poradnictwa, wsparcia psychicznego lub prawnego, aktywizację społeczną, powoływanie zespołów interdyscyplinarnych, rozwój samopomocy. Celem tych wszystkich działań ma być zapobieganie marginalizacji i doprowadzenie do usamodzielnienia osób, rodzin, grup i społeczności lokalnych oraz wyposażenie ich w narzędzia

umożliwiający samodzielne radzenie sobie z pojawiającymi się problemami i potrzebami.

O pełnym usamodzielnieniu nie będzie jednak mowy bez zapewnienia bezrobotnym zatrudnienia w różnych formach np.: zatrudnienie socjalne, roboty publiczne prace, interwencyjne, itp. Konieczne jest tu wyrównywanie szans różnych grup społecznych, w tym osób niepełnosprawnych, kobiet, ludzi młodych i długotrwale bezrobotnych. Nie bez znaczenia pozostaje w tym zakresie rozwój edukacji ustawicznej oraz jej dostosowanie do potrzeb rynku pracy oraz istniejących problemów.

Rezultatem osiągnięcia celu strategicznego będzie podniesienie poziomu życia ludności do standardów europejskich przez pełniejsze zaspokojenie potrzeb społecznych oraz zmniejszenie dysproporcji w poziomie infrastruktury społecznej pomiędzy wsią i miastem oraz w stosunku do kraju, a także aktywne wsparcie funkcji podmiotów funkcjonujących w sferze społecznej, w tym również organizacji pozarządowych.